

София, априлъ 1943 г

117. Тукъ,
Бъл. Зем. и Кооп. Банка

илюстрация **ИРИНДЕНЬ**

МИШЕ РАЗВИГОРОВЪ

СОЮЗ НА ТЕХНИЧИСКАТА ПРЕСА
СОЮЗ НА ТЕХНИЧЕСКОТО ПЕЧАТЪ
ДИВЕРСИОННО ПЕЧАТЪ
FÉDÉRATION DE
LA PRESSE TECHNIQUE ET PÉDAGOGIQUE

Съдържание:

1. Гоце Дѣлчевъ, апостолът на свободата —
Л. Томовъ
2. Мише Развигоровъ — Ангелъ Узуновъ
3. Ревизионната чета въ Битолския революционен окръгъ — Христо Настевъ
4. Пано Ангеловъ и Ник. Равашоловъ —
Вълчо Петковъ Василевъ
5. Забравени мъженици — Т. Арсовъ
6. Мила другарска среща следъ 38 години —
Александъръ Джиковъ
7. Учителствуването ми въ Гумендже и интернирането ми въ родното село —
Лазаръ Димитровъ
8. Възпѣвъ на Битоля — Г. Константиновъ
9. Жертвите при потушаване на Илинденското възстание — Н. Темчевъ

ОТНАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. ГЕОРГИЙ“

Постъпили сѫ дарения въ касата на Илинденската организация по-случай именни дни отъ: Иосифъ Марковъ, Стефанъ Пипевъ, Ст. Величковъ, Ив. Йочевъ и Ив. Пеперджиевъ по 200 лв.; Ив. Гоце Гулевъ — 150; Ник. Костойчиновъ, Еман. П. Ивановъ, Вас. Дервишевъ, Йорд. Христовъ, о. з. ген. Венедиковъ, Йорд. Антоновъ Даселатовъ, Ив. Чаневъ, Ив. Илиевъ, Ив. Странски и Ив. Палазовъ по 100 лв.; Хр. Далчевъ, Иос. Ангеловъ, Вас. Николовъ, Йорд. Бълопеловъ, Йорд. Бадевъ, Войд. Чернодрински, Ив. Сапунджиевъ, Ив. Ингилизовъ, Ив. Нелчиновъ, Ив. Захариевъ, и Ив. Басаровъ, по 50 лв.

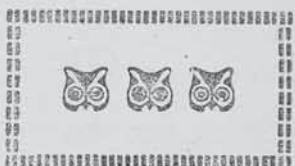
Ръководното тѣло на Илинд. организация изказва топла благодарност къмъ г. г. дарителите.

Войводата Тане Николовъ внесе въ касата на Илинд. организация сумата 3500 лв. за подпомагане вдовици на загинали възстаници — 3000 лв. и 500 лв. за панихида съ поменъ на паднали за свободата на Македония четници.

Ръководното тѣло на Илинд. организация изказва гореща благодарност на щедрия дарител и сочи постъпката му като примеръ за подражание.

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ – СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телефон. 2-19-32 — Чекова сметка 52-21

Дионаментъ 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отделение брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвещение съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

ГОЦЕ ДЪЛЧЕВЪ, АПОСТОЛЪ НА СВОБОДАТА

по случай 40 годишнината отъ смъртта му

Изтекоха 40 години отъ героичната смърт на легендарния македонски революционер и апостолъ Гоце Дълчевъ. На 4 май 1903 г. падна убитъ при с. Баница Сърско, той — любимецът на Македонския робъ — и вестта се разнесе по всички краища на многострадалната родна земя.

И последната колиба пророни сълзи за преждевременната смърт на твореца на Македонската революционна организация.

Чакахме го изъ дебритъ на Пирина да се завърне следъ свиддането му съ най-близкия му другаръ — волята на македонското дѣло, Dame, току що завърналъ се отъ заточение — за да размѣнимъ мисли за бѫдещата дѣйност на организацията и предстоящето илинденско въстание.

Въ неравна борба съ врага Гоце падна, но дѣлото му още повече се възвиси. Съ неговата смърть духътъ на борческия бълг. народъ нарастна, и съ несъкрушима сила се прояви едва 3 месеца следъ това.

Години изминаха отъ тогава — години на свѣтли надежди и тежки разочарования, на нови подеми, на смѣли подвизи, на скъпи жертви и народни страдания.

Македонскиятъ българинъ употреби гигантски усилия, за да се сдобие съ скъпата свобода на своята родина, идеалътъ му се постигна заедно съ разгромлението на враговете.

Дѣлото на Гоце не угасва, и много-бройните му приятели и последователи не престанаха да творятъ сила и мощь за устояване интересите на всички българи.

До последния моментъ Гоце върваше въ скрититѣ сили на своя героиченъ народъ и той е живъ въ сърдата и душитѣ на всички.

И ще пребъдне на вѣки съ великите си подвизи, съ чистата си мисълъ и безкористна любовъ къмъ угнетенитѣ. „Въ неговия общъ видъ имаше нѣщо извѣнредно меко и сѫщевременно упорито, нѣщо извѣнредно нѣжно и сѫщевременно заповѣдническо, нѣщо кой знае какъ мечтателно победно. Въ този общъ видъ бѣше Гоце — въ своята мисълъ, въ своето чувство, въ своето дѣло — въ цѣлия свой животъ . . .“, както се изразява творецътъ на Гоцевата биография — П. К. Яворовъ.

Съ своята правда и широко значение за бѫдещите поколѣния, идеите на Гоце сѫ вѣчни и несъкрушими.

Вѣчна слава на великия апостолъ на македонската революция Гоце Дълчевъ, който падна убитъ за свободата на цѣлокупния български народъ. Да пребъдне дѣлото му въ вѣковетѣ.

По инициативата на Илинденската организация на 2 май — недѣля ще се уредятъ повсемѣстно панаходи и възпоменателни утра, за да възкръсне великиятъ образъ на скъпия за родината и милъ за народа ни апостолъ — Гоце.

На самото му лобно място илиндени ще иматъ случай да се поклонятъ и да засвидетелствуватъ високата почтъ, която хранятъ къмъ него.

Л. Томовъ

МИШЕ РАЗВИГОРОВЪ

(По случай годишнината от смъртъта му)

Роденъ презъ 1873 година въ гр. Шипъ, синъ на родолюбиво семейство, Мише още отъ ранни години се бѣ отдалъ въ служба на поробеното си отечество. Той завършилъ прогимназиално образование въ родния си градъ, а следъ това останалъ да учи занаятъ — обущаръ — въ дюкяна на баща си. Но младиятъ Мише, който горѣлъ за наука, за образование, за нѣщо по-възвишено, следъ едно малко колебание, решилъ и заминалъ за свободната част на България за да продължи своето образование. Той се записалъ ученикъ въ педагогическото училище въ Кюстендилъ. По това време въ Кюстендилъ действували така наречени тѣ македонски младежки групи, които работѣли тайно и имали за задача да улесняватъ ония чети, които минавали границата оттатъкъ Осогово, за да подпомагатъ своите братя въ борбата имъ за свобода. Младиятъ и впечатлителенъ Мише влѣзналъ въ една отъ тия групи и взелъ най-живо участие въ тѣхната патриотична дейност.

Вследствие на тая му дейност, той скоро билъ принуденъ да напусне Кюстендилъ и отишелъ въ Казанлъкъ, дето завършилъ своето срѣдно образование. За другари въ училището ималъ, между другите, известния Йорданъ Гавазовъ и Хр. Чемковъ, които по-късно играха видна роля въ македонското освободително движение и които, като апостоли — революционери, се самоубиха, и показваха какъ трѣбва да се работи и какъ трѣбва да се мре за народната свобода.

Завършилъ своето образование и заразенъ отъ революционната идея, презъ 1895 година Мише заминалъ за своя роденъ градъ, за да учителствча и работи за освобождението на своята родина. По това време Шипъ бѣ вече станалъ главно срѣдище на революционното движение въ Македония. Тамъ бѣха вече посѣли семето на революцията Дамянъ Груевъ, Гоце Дѣлчевъ и Тодоръ Лазаровъ.

Скоро Мише Развигоровъ станалъ единъ отъ ржководителитѣ на мѣстния революционенъ комитетъ.

Като легаленъ борецъ въ Шипъ той работелъ безшумно само около една година, защото известната Винишката афера повлича и изпраща Мише, заедно съ много видни дейци, въ затвора на крепостта Поддумъ-Кале, на малоазийския брѣгъ. Презъ време на Винишката афера Мише Развигоровъ, за да запази населението отъ изтезания, съ рѣдка доблестъ поелъ отговорността за скритото и намѣрено оржие и призналъ, че е подгоявълъ възстание. Мише лежалъ въ затвора цѣли петъ години. Презъ 1902 година въ турция се даде обща амнистия на всички политически дейци. Тогава билъ освободенъ и Мише, който, поради разклатеното му здраве отъ затвора, билъ принуденъ да замине въ България иа почивка.

Илинденското възстание заварва Мише Развигоровъ въ свободна България. Презъ време на възстанието той билъ изпратенъ отъ здигнничното представителство на В. М. О. Р. О. въ Кюстен-

диль съ особена мисия, за да организира изпращането на чети въ Македония въ помощъ на възстановленото население. Следъ потушаването на възстанието Мише, потикнатъ отъ своя свещенъ дѣлъ, се отзовава съ чета въ Шипско.

Той става щипски войвода и продължава да възпитава населението въ духа на революцията

Скоро четници, селяни и граждани го обикватъ, защото той е символъ на скромностъ, честностъ и чистота и защото съ особена преданостъ служи на македонското освободително дѣло. Той е обичанъ отъ селянитѣ, защото полага грижи и за тѣхното економическо повдигане. Той пръвъ устройва въ района си Райфензеновитѣ каси, забранява на селянитѣ да отиватъ ангария въ празнични дни при беговетѣ и имъ опредѣля работния денъ и настанитѣ, които трѣбва да получаватъ за своя трудъ. Той се издига като революционеръ съ своите ценни качества и презъ 1906 година скопскиятъ окръженъ революционенъ конгресъ го избира за нелегаленъ членъ въ окръжния комитетъ. Нѣколко години наредъ, безъ отдихъ и умора, той кръстосва съ своята чета Скопския окръгъ и специално щипския районъ, съ революционното семе и насаждда революционния духъ всрѣдъ масите. Той е възпиталъ въ революционъ духъ цѣло едно поколѣние въ Шипско, което поколѣние взе най-живо участие при разрушаването на сultанска империя и сръбската тирания.

Безсмъртниятъ Тодоръ Александровъ е ученикъ на Мише Развигоровъ.

Той бѣше неговъ четникъ. За първи пътъ Т. Александровъ вкусва отъ нелегалния животъ въ четата на Мише Развигоровъ, който му завещава да се бори до край за свободата на братя-робъ; Знаемъ вече че достойниятъ учителъ създаде още по достоенъ ученикъ.

Но писано било на Мише, на тоя вѣренъ синъ на поробена Македония, да загине по единъ трагиченъ, но славенъ начинъ въ своя роденъ градъ. На 1. II. 1907 година вечеръта, когато всичко въ Кюстендилъ спи, Мише Развигоровъ, следъ едно трогателно прощаване съ своята жена, съ дветѣ си мили невѣстни деца и съ своите приети, отново напуска братска България и заминава съ четата си, за да изпълни своя отечественъ дѣлъ, да изпълни завета на своите другари-революционери. Отива той на ново въ Шипско, за да не се върне вече. При своята обиколка въ щипския районъ Мише, съ своя вѣренъ четникъ Петъръ Жабата, влиза въ Шипъ, за да се срещне се мѣстното ржководно тѣло и да уреди нѣкои текущи организационни работи. При него отишелъ и градскиятъ войвода Миланъ Крѣстевъ, за да го пази.

Но единъ изродъ го издалъ на властьта.

Рано на 3 априлъ (21. III. 1907 година), когато всички щипяни още спѣли, а тѣхния обичанъ учителъ-революционеръ почивалъ въ гостолюбивата къща на Петъръ Пиперовалията Брашнара, заедно съ двамата си другари, многобройна войска заграби

(Краятъ на стр. 3 подъ линия)

Ревизионната чета въ Битолския революц. окръгъ

(Продължение отъ кн. 3 (143))

Съгласно дадените ни директиви отъ Гоце Дълчевъ и Георче Петровъ, нашата ревизионна чета имаше специално предназначение. Даде ни се една строго определена задача съ обектъ II революционен окръгъ на В. М. О. Р. О. съ включващъ се въ него административни околии и революционни райони: Прилепски, Крушовски, Битолски, Лерински, Костурски, Кайлярски, Демиръ-Хисарски, Охридски, Стружки, Ресенски, Преспански, Кичевски и Рѣканско-Дебърски, съ следния въ общи черти мандатъ:

1. Да се обиколятъ всички по-важни организирани пунктове и села въ окръга, за да влѣземъ въ личенъ контактъ съ всички легални и нелегални ръководни фактори—активни дейци и войводи на организацията въ всички околийски райони съ цель:

а) Да се проучи и ревизира всички околийски революционенъ районъ отдельно, за да се установятъ належащите нужди за подготовката му въ всъко отношение. Едновременно съ това да се въздействува върху духа на населението за систе-

дила околните къщи. Положението станало критично. Започнало сражение. Цѣлиятъ градъ, изплашенъ, станалъ на кракъ. Мѣстните власти, изпратили коджабашията Мише Залчевъ да съобщи на Мише Развигоровъ да се предаде, но той отказалъ. На излизане отъ къщата Мише Залчевъ билъ застрелянъ отъ едно заптие. Тогава разярените войници започнали да горятъ околните къщи. Запалени били къщите на Гьоше Пачаврата, Мите Кавараковъ, Гьошо Чапрагановъ, Мине Тенекеджиевъ, Тодоръ Пиперевски, Ане Кюркчията и др. Двамата другари на Мише опитали да си пробиятъ путь презъ неприятелския кордонъ, но паднали убити. Скоро пламъци обхванали къщата, въ която билъ Мише. Положението станало безизходно. Тогава Мише погледналъ за последенъ путь на всичко хубаво въ родния си градъ, хвърлилъ една ироническа усмивка на разярените джандарми и, съ пълна вѣра въ бѫдещето,

насочилъ револвера си и прѣсналъ своята буйна глава,

Скоро пламъците обхванали тѣлото му и то изгорѣло, за да не се гаврятъ съ него тираните и подлитъ шпиони.

Така геройски загина той младъ, интелигентенъ, пъленъ съ енергия и смѣлъ борецъ революционеръ. Увлѣченъ отъ вихъра на отчаяната борба за извоюване на свободата, той съ божествено самоотречение се предаде всецѣло още отъ млади години на революционната борба. Вѣренъ на своя дѣлъ, той се бори до край и даде своя животъ предъ олтара на свободата. Той умрѣ като държащъ високо знамето на освободителното дѣло. Умрѣ съ дѣлбока вѣра, че каквото и да става Македония ще добие своята свобода. Днесъ Македония е свободна и обединена съ майка България и безсмѣртниятъ духъ на Мише Развигоровъ е успокоенъ.

Ангелъ Узуновъ

мното му революционизиране чрезъ единични и общи беседи;

б) Да се популяризира последователно между населението идеята за политическа свобода, като се възбуди и закрепи въ съзнанието на всѣки

ХР. НІСТЕВЪ
(секретарь на ревизионната чета)

единъ вѣрата му въ освободителната ни борба чрезъ повсемѣстни революционни действия на партизански начала;

в) Да се положатъ общи усилия за снабдяване на всички дейни членове на организацията, предимно тия въ селата, съ по-сълидно оръжие;

г) Да се провѣри и осигури годността на находящето се у членовете отъ всички околийски райони оръжие, като се дадатъ необходимите напътствия за запазването му винаги въ пълна изправност и годността му за използване на всъко време;

д) Да се организиратъ последователно въ селата, или на открито въ горите по-единични и групови упражнения на членовете, за да се подгответъ да си служатъ свободно и правилно съ всѣкакъвъ видъ оръжие;

ГЕОРГИ ПЕТРОВЪ
(другаръ на Т. Давидовъ)

е) Да се подготвят и създадат отъ по-изпитаните и надеждни легални членове на организацията въ всъки революционенъ околийски районъ, а по възможность и въ всъко село, по нъ-

чата отъ потери, войска или башибозукъ, да бж-
датъ въ положение да действуватъ и самостоятелно
за парализиране отъ вънъ всъко тъхно пакостно
действие.

ж) Да се проучатъ основно всички лични не-
приязни отношения и недоразумения между ле-
галните и нелегални дейци на организацията въ
всъки районъ или въ съседните райони, между
отдѣлни легални членове съ ржковод. тѣла, или на
четници съ тъхния войвода; да се направи всичко
възможно за премахване причините за помири-
нето, за да се създаде и необходимото единоми-
слие и другарско разбирателство въ борбата.

2) Въ поединични, а следъ това и въ общи
сбирки съ районните войводи и легални ржково-
дители на организацията въ всъки околийски ра-
йонъ или въ нѣколко съседни района, а въ по-
следствие и съ тия отъ цѣлия револ. окржъ, да
се постигне разумно единство и съгласие по всич-
ки нововъведения и инициативи за предстоящата
и бѫща обща дейност на В.М.О.Р.О а именно:

а) Координиране всички начинания, действия
и възможни усилия за общото революционизиране
и боева подготовка на българското население въ
окржга.

б) Вдѣхновено съсрѣдоточаване на цѣлата
административна и боева организационна властъ,
на бойните ядра — четите отъ всички окол.
райони въ окржга — подъ ржководството на ти-
тулярния началникъ на ревизионната чета —
най-вишъ боеви окржънъ ржководенъ револю-
ционенъ институтъ съ права и мандатъ на раз-
поредителъ въ всъко отношение, съобразно уста-
ва и статутъ на В.М.О.Р.О, съобразно разпо-
режданията на централния комитетъ и решенията
въ общите конференции съ ржководните фактори
на организацията въ окржга.

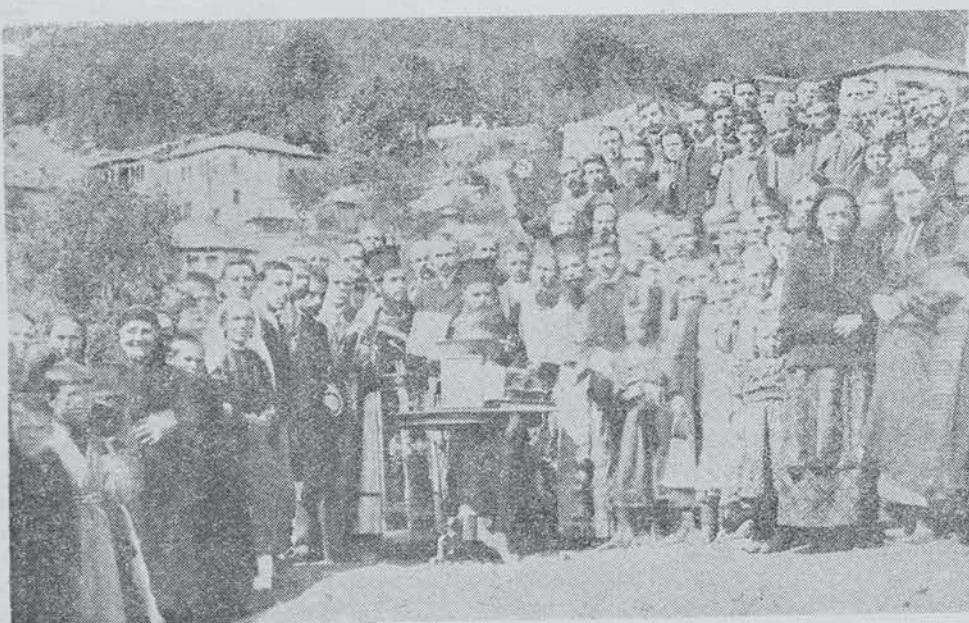
Съ тия благонамѣрени пожелания на Гоце
Дѣлчевъ, съ тия права на ревизионната чета, ние
тръгнахме съ вдѣхновение и надежда да оправда-
емъ целта и даденото ни довѣрие отъ В.М.О.Р.О
за въ II революц. окржъ — Битолския.

(Следва)
Христо Настевъ

Дим. Апостоловъ

* 20. IX 1878 въ Кавадарци — четникъ отъ ревизион-
ната чета на Т. Давидовъ — сега живущъ въ София
колко терористи, които да могатъ да си служатъ
свободно съ взривни и възпламенителни материа-
ли. Сѫщите, при обсада на българско село или

Полагане основния
камъкъ на учи-
лището Св. Кирилъ
и Методий въ гр.
Крушово 1941 год.

ПАНО АНГЕЛОВЪ И НИК. РАВАШОЛОВЪ

(По случай 40 год. отъ смъртъта имъ)

Като участникъ въ Преображенското възстание, желая да допълни празнотитѣ, които по неизвестностъ, на времето, останаха непопълнени, та да се хвърли пълна свѣтлина за *прежде временната смърть на двамата апостоли отъ Страндженското възстание.*

На 19 мартъ 1903 г. ст. стилъ, се навършватъ 40 години отъ смъртъта на славно загиналите двама герои въ тричасово сражение съ около 400 души турски аскеръ въ с. Сърмашикъ, М. Търновско. Това бѣха войводата Пано Ангеловъ и другаря му Никола Равашоловъ — първиятъ отъ с. Башъ-Клисе, Софийско — гимназиаленъ учитель. Тънъкъ, високъ, строенъ, облечень въ хубави бозови панталони и бозова куртка, общии съ зелени ширити, съ бѣлъ калпакъ — гербъ и надписъ: „Смърть или човѣшки правдини“, а надъ гърдите кръстосанъ черенъ ширитъ. Говорътъ му бѣше много пръятъ и убедителенъ, затова много скоро завладѣваше сърдцата на хората — Вториятъ, Никола Равашоловъ, отъ с. Перущица (въ единъ разговоръ ни разказа какъ турцитѣ сѫ заклали баща му и майка му въ Перущенското клане), бѣше високъ съ голѣма черна брада, облѣченъ въ хубави бозови дрехи, съ голѣмъ черенъ калпакъ. Кордонътъ на пистолета му бѣше черна козинева връвъ. Бѣше твърде мълчаливъ. Бѣше въоръженъ съ стара турска „мартишка“ презъ раменетѣ — два патрон-даша препасани „чапразъ“ (кръстосани)

Въ с. Сърмашикъ стана първата афера въ 1901 г. м. юлий, която повлече въ затвора 12 души — 10 отъ Сърмашикъ и 2 отъ с. Стоилово. (Отъ тѣхъ 6-има бѣха освободени, а останалите 6 души Одринския воененъ сѫдъ осъди по на 6 гидини строгъ тъмниченъ затворъ и бѣха изпратени на заточение въ Синапския затворъ).

Следъ тази „афера“ с. Сърмашикъ престана да са посещава отъ революционните чети и едва къмъ края на 1902 г. азъ можахъ да се срещна въ с. Звездецъ (Гъокъ-Тепе) съ четата на Киро Димитровъ. Тази среща стана въ кѫщата на Никола Кузмановъ. (Четници бѣха: Киро Д. Узуновъ, Дико Георгевъ Джелебовъ, Иванъ Д. Бозовъ и Никола Равашоловъ). Въ тази среща решихме четата да дойде въ с. Сърмашикъ, та да може да организира добритѣ хора за времето презъ което ще бѫдатъ нуждни за дѣлото. И действително, насъкоро четата дойде съ куриеръ. (Но тогава четата се състоеше отъ войводата Киро Димитровъ, Тодоръ Георгьевъ Джелебовъ отъ М. Търново и др.) Въ този престой отъ 4 — 5 дни, четата покръсти около 20 души отъ селото, и си замина. Следъ известно време получихъ бележка отъ Жеко Георгевъ Праматаровъ отъ с. Калово, да отида въ Калово при четата. Тамъ разбрахъ, че четата заминава за с. Заберново и ме очаква. И така азъ настигнахъ четата въ с. Заберново. — Срещнахъ се въ кѫщата на Костадинъ Маврагановъ. Четата се състоеше отъ 3 души: Пано Ангеловъ (войводата), Атанасъ Вълкановъ и още едно лице, на което името не си спомнямъ. Въ тази среща Пано Ангеловъ ми каза, че на всѣка цена ще трѣба да дойде въ Сърмашикъ за да организира хора, на които ще трѣба да се да-

датъ пушки, защото само това село бѣ останало неорганизирано и безъ пушки. Обещахъ да наредя посрещането и заминахъ,

Къмъ началото на 1903 г., единъ денъ надвечеръ при менъ дойде Стоянъ Георгевъ (Батето) отъ с. Заберново и ми каза: докарахъ „сурвакарето“, което предадохъ отъ единъ на другъ на моите вѣрни другари. Тѣ бѣха: Желѣзко Тодоровъ Пенгиоловъ, Вълчо Русеновъ и братъ мк Стоянъ Петковъ Василевъ. Турихме пазачъ по пѫтя, отъ кѫдето ще влѣзатъ въ селото „сурвакарите“. Задачата се изпълни добре и четниците влѣзаха въ селото незабелязано и бѣха на квартира въ кѫщата на Вълчо Русеновъ. Четата се състоеше отъ 5 - 6 човѣка. Тамъ тѣ престояха 4 — 5 дни и наредиха да отидемъ въ с. Стоилово и получимъ пушки съ по 50 патрона, което изпълнихме. За една нощъ отидохме, получихме пушки и се върнахме. Наредиха още да има 7 — 8 човѣка за смъртна дружина, на които задачата бѣше при даденъ моментъ да ее явятъ на помощъ на четата. Сѫщо избрахме и секретарь-касиеръ Дико Дапчевъ, който да събира членските вноски. Презъ този престой войводата Пано Ангеловъ разпита 3 — 4 души селяни отъ кѫде е произлѣзла първата „афера“ 1901 г. и второ, кой съобщи на джандармите, че избѣгалиятъ отъ първата „афера“ Василь Петковъ Василевъ се е повърналъ въ селото съ единъ другаръ. Затова влизане на В. П. Василевъ жената и майка му бѣха арестувани 2 дни и 2 нощи и подложени на изтезания и гаври. Като събра тѣзи сведения и оставилъ своите наредления Пано Ангеловъ съ хората си замина. Презъ м. мартъ, получихъ бележка отъ сѫщия войвода отъ колибите „Бабина нива“ да изпратимъ куриеръ да ги преведе въ Сърмашикъ. Изпратихъ брата си Стоянъ Петковъ Василевъ, Трѣгнали тѣ за с. Сърмашикъ и като достигатъ на 1 километъръ до селото, въ мѣстността Св. Пантелей, куриерътъ и Никола Равашоловъ вървѣли предъ четата на около 40 — 50 метра. Забелязали, че човѣкъ се движи успоредно съ тѣхъ. Четникътъ Равашоловъ удря при клада на мартината и залѣга — съ този ударъ мартината, безъ предпазителъ, гръмва. Равашоловъ стреля по посока къмъ забелязаното лице. Четниците, осъмнали се отъ двата изсрела, че жандармите около 40 души отъ участъка въ с. Сърмашикъ, сѫ се дигнали на кракъ, завръщатъ се обратно за с. Стоилово. Тукъ куриерътъ ги оставилъ и се завърналъ въ Сърмашикъ. Дали джандармите сѫ чули изстрелите, не можа да се разбере.

Въ връзка съ горното ето какво установихме за лицето, което било забелязано да се движи успоредно на четниците, Петко Джребечковъ отъ М. Търново, подозрянъ отъ властта, отишъл въ с. Стоилово да търси четата. Отъ Стоилово му казали, че четата въроятно ще е въ с. Сърмашикъ, за кѫдето и трѣгналъ. И когато се приближилъ, започналъ да обикаля, за да влѣзе по-предпазливо въ селото, но чува изстrelи, и обезпокоенъ, се завръща пакъ за Стоилово, та се срѣща съ четата.

Насъкоро, презъ м. мартъ, четата съ куриеръ

дойде въ с. Сърмашикъ. Съставътъ и бѣше: Войвода Пано Ангеловъ, четници: Никола Равашоловъ, Атанасъ Вълкановъ (отъ с. Диреково — Турция) Петко Пуховъ и Георги Мъневъ (и двамата отъ М. Търново). Тъ бѣха въ кѫщата на Стойчо Вълчевъ и решиха да извикатъ Ефтимъ Чорбаджи Градевъ да го „покръстятъ“ (Ефтимъ Чорбаджиевата кѫща и дюкянътъ му сѫ на разстояние около 15—20 метра отъ участъка) При първата покана Ефтимъ Чорбаджи отказа да дайде; сѫщо — и на втората. Тогава Пано Ангеловъ извика 4—5 души отъ смъртната дружина, отдѣля 2 души — Вълчо Русеновъ и Стоянъ Петковъ Василевъ — и започна да нарежда кои ще обсадятъ джандармерийския участъкъ и кои двама ще влѣзатъ въ кѫщата на Ефтимъ Чорбаджи презъ куминя, ако имъ се възпротивятъ да отворятъ вратата, съ заповѣдъ да изколятъ всички. Ако джандармитъ усѣятъ, пазачите ще откриятъ стрелба, докато двамата изпълнятъ задачата си. Селскиятъ учитель Ефтимъ П. Ангеловъ, внукъ на Ефтимъ Чорбаджи, виждайки положението сериозно, каза да иматъ малко търпение — ще иде самъ да го покани — и скоро и двамата дойдоха. Намъ, на присъствието имъ селяни, бѣше казано да се разотидемъ. Остана само Ефтимъ Чорбаджи. Какво сѫ говорили, не узнахме. Но на другата вечеръ Чорбаджиата даде вечеря на четата въ кѫщата на Балю Тодоровъ. (Самиятъ Б. Тодоровъ излежаваше 6 годишната си присъда въ Синапския затворъ, следъ първата Сърмашинска афера). Това бѣше на 16 мартъ. На следния денъ бѣше дошла отъ М. Търново Злата Чорбаджи-Томова. Видѣхъ я — мина отъ къмъ дюкяна ми. Командирътъ на джандармитъ, току-що бѣше излѣзълъ отъ дюкяна ми и отиваше къмъ участъка. Видѣ го и му завика: „Ефенди, ефенди“ — Настигна го, хвана го подъ ръка и заедно продължиха къмъ участъка. Това което видѣхъ, ми даде ловодъ да се усъмня. Разпитахъ веднага кѫде е била, съ какви хора се събрала. Установи се, че е ходила въ една кѫща, кѫдето сварила две жени да шиятъ патрони, за патроните, които скоро преди това мѫжете имъ бѣха получили. На 17 срещу 18 мартъ, Ефтимъ Чорбаджи изпрати вечерята съ Чирака си Киро Тодоровъ. Следъ като занесъль вечерята, чиракътъ Киро се връща за у дома си и минава презъ кѫщата на Чорбаджиата, за да подложи слама на добитъка. Като наближава къмъ кѫщата на Чорбаджиата, забелязва въ тъмнината самия Ефтимъ Чорбаджи, който тихо се разговарялъ съ юзбашията. Киро Тодоровъ се осъмнилъ въ този разговоръ, отишълъ въ кѫщи, и безъ да си събие цървулитъ легналъ си край огъня. Жена му го запитала, защо не се събува, а той й отговорилъ: „има нѣщо да става“ (Това К. Тодоровъ ни каза следъ излизането му отъ затвора) — К. Тодоровъ на другия денъ бѣше арестуванъ, сѫденъ и изпратенъ въ затвора Пеясь Кале. На 18 мартъ, презъ деня дойде Тапу-Мехмуре Шерифъ-Ефенди, който идѣше отъ Гьогъ-Тепе (сега Звездецъ). Слѣзана отъ коня, пи кафе, приказвахме и ми каза, че довечера ще ми бѫде на гости, да пригответъ вечеря, а той ще иде да се види съ мухтарина „Искамъ да нареди той да се събиратъ „халилъ хесапъ и бегликъ“. Това бѣше къмъ три часа следъ обѣдъ и къмъ 5 часа се завръна при мене и ми каза, че мухтаринътъ отсъствувалъ, но се срѣщ-

налъ съ Евтимъ Чорбаджи. Трѣбва да се забележи, че видѣть му бѣше особенъ. — правѣше впечатление на подплашень, Каза да му стегна коня, за да замине. — Отговорихъ му, че е вече късно за пѫтуване и че настоявамъ да ми бѫде гость, тъй като съмъ заклъ кокошка. Но той отказа и замина за М. Търното. Това така бързо заминаване ме усъмни. Вечерята отидохъ при четата и казахъ на Пано Ангеловъ случая. А той ми отговори: „геледжа варса, гьореджа да варъ“ (ако има кой да идва, ще има да си изплати). Тамъ бѣхъ съ нѣколко души отъ с лото до късно вечерята, следъ което си разотидохме. Сутринта станахъ рано и преметохъ дюкяна. Въ това време дойде отъ селото ни Панайотъ Митревъ. Запита ме какво има, отговорихъ му, че нѣма нищо. Стоянъ, зеть ми, каза той, отиде за да извежда овцетъ и като стигналъ окрайнината на селото, срѣщналь аскери, които го върнали. Запитахъ го, изненаданъ: аскерь ли или джандарми (тъй-като въ селото аскерь нѣмаме) „Аскерь“ ми каза. Схванахъ, че сме предадени. Отидохъ веднага при Желѣзко Тодоровъ и му разправихъ което съмъ научилъ. Тръгнахме да съобщимъ на четата. Доближихме кѫщата и видѣхме че четата е обсадена отъ аскерь. Върнахме се. Желѣзко ми каза, че ще закара воловетъ къмъ чешмата за да ги пои и ще гледа да види, дали не ще забележи нѣщо особено. Отиде и не се върна — аскерьтъ го заловилъ и пратилъ въ ареста. Азъ влѣзнахъ въ кѫщата на брата си Василь, която е на разстояние 4—5 метра отъ Желѣзовата. Казахъ на братовата ми жене да отиде въ дома ми и ми вземе цървулитъ и бѣлия калпакъ, който бѣхъ купилъ за 10 гроша Прескочихъ въ кѫщата на баша си Петко Василевъ, която отстоеше на 40—50 крачки. Отъ тамъ си взехъ пушката и патронитъ, които преди бѣхъ скрилъ. До като се приготвя, при менъ дойде жената на другия ми братъ и ми съобщи, че отъ къмъ тѣхния край на селото командирътъ на джандармерията и 3—4 души офицери, заенно съ мухтарина, съ списъкъ въ ръжка, гледатъ списъка и обхождатъ кѫшитъ по списъкъ, а не както сѫ по редъ една по друга (обхождатъ набелязаниетъ кѫщи). Предъ всѣка набелязана кѫща се спирайтъ претърсватъ я, като предварително я обграждатъ, следъ което отвеждатъ стопанина на кѫщата въ ареста. За арестъ служеше оборътъ на кѫщата, кѫдето джандармитъ живѣхъ. Отъ горната част на вратата на ареста имаше аральъ (отворъ) отъ който на пѫтя добре се гледаше. Това зная много добре, зашото на нѣколко пѫти съмъ си подавалъ глевата отъ ареста на къмъ пѫтя. — Бѣхъ на нѣкокко пѫти арестуванъ. До като разговаряхме съ братовата ми жена, другата ми братовица, жена на най голѣмия ми братъ, въ чиято кѫща бѣхъ, понеже тя бѣше спокойна, въ нея нѣмаше какво да дирятъ, — отъ първата афера въ 1901 г: братъ ми бѣше избѣгалъ и отъ Бургасъ имаше телеграма, че Василь е починаль (отъ телеграмата преписъ има запазенъ). Жената на голѣмиятъ ми братъ, като излизаше и влизаше отъ кѫщи въ двора, каза ми: „ела да видишъ какво става“. Видѣхъ че близката кѫща на Стойчо Гьоргевъ Куртевъ е заградена съ аскерь, и следъ нѣколко минути видѣхъ, че всички се отправиха по посока на кѫщата кѫдето бѣхъ азъ. (кѫщата на другаря ми Желѣзко Тодоровъ, е на 3—4 крачки отъ брато-

вата ми). Жената на Желъзко, като видѣла, че идваша, втикала пушката му въ дървата, а патроните сложила въ чукмана си, който запретнала. Аскерът претърси къщата, и, като не намира нищо, замина за къмъ къщата на баща ми Петко Василевъ, която по списъкъ изглеждаше да бѣше последна. Въ къщата, въ която азъ бѣхъ, не претърсиха, разминаха я, защото, въроятно, отворената постоянно врата, влизането и излизането на братовица ми и децата, разсъяха съмнението въ тѣхъ. До като претършиватъ и последната къща, въ ареста бѣха изпратени около 20 души. Следъ претърсане последната къща, аскерът замина за къщата, въ която бѣше четата. (Четата още рано сутринта разбрала, че е заградена и всички четници се спуснали въ обора) Къщитъ ни сж такива, че горе живѣятъ хора а отдолу е приспособено за оборъ, който се свързва съ къщата съ вратичка и стълби). Тамъ изпратиха мухтарина да покани четниците да се предаватъ. Обаче четата отговори: „ние всички ще умремъ, но не ще се предадемъ“. Тогава на аскера заповѣдано бѣ да подпали къщата. Започнаха да прѣскатъ съ гасъ къщата. Четниците съ бомби въ ръце излизатъ. Като грѣмна първата бомба, аскерът се разпръсва. Понеже улицата е много тѣсна, единъ отъ аскерите не можа да избѣга. Никола Равашоловъ удри съ кама въ гърдитъ и я оставя забита въ гърдитъ му. Огъ тамъ тѣ продължаватъ вкупомъ, и като отминаватъ още малко, натъкватъ се на друга група. Тамъ бѣше раненъ презъ ложата на пушката, въ ржката, Петко Пуховъ. Като отминаватъ още 20—30 крачки, четниците се натъкватъ на друга „пусия“. Тамъ бѣха тежко ранени Пано Ангеловъ и Никола Равашоловъ. Първиятъ презъ корема, а вториятъ въ дѣсния кракъ, горе къмъ седалището. Тамъ вече обстановката налага четниците да се разпръснатъ и се загубватъ единъ отъ другъ. Ранениятъ Петко Пуховъ, забелязалъ една къща отворена, влиза въ нея. Това бѣше къщата на Тодоръ Дѣдовъ Нанъзовъ. Като се смрачи, съ куриеръ П. Пуховъ замина за България. А тридесета—Пано Ангеловъ, Атанасъ Вълкановъ и Георги Мъневъ — излизатъ отъ селото на сколо 600—700 крачки. Ранениятъ войвода, виждайки, че не може повече да продължи пѫтъ, предава чантата съ книжата на Атанасъ Вълкановъ и се сбогувалъ. Тѣ му предложили да си предаде пушката, за да не остане въ турски рѣце. Но той казалъ: една пушка не е по-ценна отъ мене за организацията. Една група аскеръ по следитъ на кръвта го настига въ мѣстността „Диманова падина“, но той вече починалъ. Въпреки това, турцитъ пакъ му стреляха нѣколко залпа, та бѣше пронизанъ на около 30 мѣста.

Презъ време на сражението, арестуваниятъ хора отъ селото виждатъ баба Кера, говедарката, да минава край вратата на ареста и тихо ѝ повикали да имъ отвори вратата. До като джандармитъ се усѣтятъ, повече отъ арестуваниятъ се изпокрили кой кѫдете намѣри. Като се прекрати сражението, останаха заловени: Русенъ Цвѣтковъ и Вълчо Руслановъ—бща и синъ; Стоянъ и Тодоръ Стояновъ—бща и синъ, Свещ. Ангелъ Панайотовъ, мухтаринътъ Дико Дапчевъ, Иванъ Ангеловъ, Стойчо Гьорчевъ Куртовъ, Кирило Тодоровъ, Димитъръ Станковъ и Желъзко Стойчовъ. Всички бѣха осъдени отъ Одринския воененъ съдъ по на 15 го-

дини строгъ тъмниченъ затворъ да излежаватъ наказанията си въ Пеязъ-Кале. Отъ тѣхъ трима починаха въ Пеязъ-Кале.

Когато грѣмна първата бомба, съ това се разбра, че борбата е вече открита и отъ всички страни на селото започнаха да кръстосятъ куршуми. За да изпълня клетвата, която бѣхъ далъ предъ кръсть отъ кама и револверъ, веднага излѣзохъ отъ къщи и се отправихъ по посока на кѫдете се дадоха най-голѣмитъ залпове. И ето точно до черковната ограда срѣщенъ Никола Равашоловъ и виждамъ, че бозовитъ му панталони станали червени отъ кръвъ. Той ме запита, видѣлъ ли съмъ нѣкого отъ четниците. Казахъ му, че не съмъ видѣлъ. Запита ме отъ кѫде ще можемъ да излѣземъ отъ селото. — Азъ му посочихъ и тръгнахме. Като изминахме малко, видѣхме една къща отворена, втурнахме се да влѣземъ, за да се укриваме. Но, хазяинътъ бутна вратата и ни затвори. Казваше се Панайотъ Митревъ, който за това затваряне скъпо си плати после. Ние продължихме нататъкъ и едва изминахме нѣколко крачки, видѣхме на около 100-на крачки предъ насъ джандаринъ, който върви и оглежда една къща. Докато той ни види, ние двамата му стреляхме едновременно и, като отдохнеме при него, ти бѣше умрълъ. Казваше се Азисъ онбashi. Никола му удари единъ прикладъ въ главата, придруженъ съ българска „благословия“. Въ този моментъ излѣзе отъ близката къща една стара бабичка. Казваше се баба Каля. Казахъ ѝ да вземе пушката и я укрие. А тя ми каза: ще я хвърля въ близката градинка, — страхъ ме е да я скрия въ къщи. Докато се разговаряхъ съ бабата, Равашоловъ тръгна предъ менъ. Незакъснѣхъ повече отъ 4—5 секунди и тръгнахъ следъ него. Въ тъзи моментъ 3—4 залпа отъ по 20—30 пушки. Всрѣдъ тѣзи гжести (чести залпове) видѣхъ че Равашоловъ се прострѣ съ пушка въ ржка и калпакъ на ококо 1 метъръ отъ него. Върнахъ се въ друга посока, отъ кѫдете на мѣрихъ другъ пѫтъ, отъ който излѣзохъ отъ селото. Въ това сражение паднаха двамата върни и предани синове на свещеното дѣло. Паднаха и 5 души аскеръ и единъ тежко раненъ и джандармерийски Азисъ-ОНбashi. Като прекрати сражението, турцитъ взеха три волски коли отъ селото натовариха: на едната двама четници, а на другата кола 6 души турци. Навързаха и заловенитъ 11 души селяни и съ силна охрана ги подкараха за Малко Търново. Като пристигнаха въ М. Търново предъ „къщлитъ“ (казармитъ) двамата четници вързаха прави за колелетата, фотографираха ги и ги предадоха на Търновските граждани, които мълчаливо, съ тиха тѣга и болка на сърдце ги погребаха на гробищата „Св. Петка“.

Азъ, като излѣзохъ отъ блокадата, отправихъ се по посока къмъ М. Търново. Идва съ конъ единъ джандаринъ, когото и познахъ — бѣше Мехмедъ Онбashi. Безъ много да размишлявамъ, спуснахъ се къмъ пѫтъ. (Тамъ има два пѫтja; единия—права пѫтка, а другия коларски, който обикаля.) Азъ се спрѣхъ на правия пѫтъ. Заехъ си хубаво мѣсто. Съ прѣстъ въ скобата на пушката, чакахъ да излѣзе отъ низината идващия турчинъ, но неизлѣзе — вмѣсто да mine по пѫтеката, миналъ по коларския пѫтъ. Когато още чакахъ, видѣхъ отъ къмъ колибигъ „Бабина нива“, чо идватъ три

ма души съ пушки. Познахъ че сж българи. Огидохъ и ги посрещнахъ. Това бъха Вълко Койчето; Другитъ двама не ми бъха познати. Тъ като чули, че въ Сърмашикъ има сражение, идвали на помощъ. Докато съ тъхъ се разговаряхме, ето видяхме отъ къмъ Чъглаискъ пристигатъ около 20–25 човѣка. Пресрещнахме и тъхъ. Бъха 26 човѣка, Познать ми бѣше само Стаматъ Георги Колакъзовъ. Още се разговаряхме съ тъхъ, ето видяхме, че отъ селото излизатъ трите волски коля и заловенитъ 11 души селяни. 50–60 души аскеръ откарваха ги за М. Търново. Видяхме тази печална картина и всички 30 човѣка, единодушно решихме и заминахме за рѣката Хай Дере, като по-подходяще място за сражение — да спасимъ арестуванитъ. Всички бѣхме млади и неопитни, та не се сътихме да оставимъ хора да наблюдаватъ по кой путь ще минатъ колитъ съ убититъ и арестантитъ — всички мислехме, че арестантитъ ще минатъ по правия путь, затова избрахме него; но и тамъ бѣхме измамени. Чакахме до късно. По едно време въ поста ни попадна Костадинъ Копанковъ, кехаята на с. Сърмашикъ. Каза ни, че минали презъ местността „Шаренковци“, а колитъ минали по другъ лътъ — презъ мястността „Докузакъ“. Отъ показанията на К. Копанковъ, разбрахме, че планътъ ни е пропадналъ и тогава тримата колибари си заминаха за колибите, а другитъ 26 души си заминаха за с. Чаглаискъ. Останахъ азъ самичъкъ. Слънцето бѣше засѣдало Доближихъ се до селото на около половинъ километъръ и тамъ прекарахъ безъ хлѣбъ и завивка цѣлата ношъ. Кучетата непрестанно лаеха. На съмване кучешкиятъ лай намаля и разбрахъ, че турцитъ вече сж се прибрали. Влѣзохъ въ селото, прескочихъ въ градината, кѫдето бабичката бѣше хвърлила пушката, вѣхъ я и излѣзохъ. Като се съмна, въ „Малъкъ Пъзлакъ“ намѣрихъ много жени и деца, между които бѣха и моите, казаха ми кѫде да дира братя си Стояна и други, и ги намѣрихъ. Събрахме се, азъ, братъ ми Стоянъ, Желѣзко Тодоровъ и Желѣзко Димитровъ, Кезахме на жени-тѣ и децата да се върнатъ въ село, а ние реших-

ме да заминемъ за България и заминахме... Отидохме въ с. Аланъ Кайрякъ. Въ кѫщата на Хулю намѣрихъ ранения Петко Суховъ. Тукъ бѣха и Тодоръ Шишмановъ и Георги Костадиновъ, които ни казаха, че насъкоро ще замине за Турция лвойводата Киро Димитровъ. Преседяхме нѣколко дни, докато дойде К. Димитровъ съ 48 души и се върнахме за Турция. Учительтъ Арамазовъ и Стамо Грудовъ ни записаха имената и кой отъ кѫде. И заминахме. Преди да достигнемъ границата, двама души отъ групата се отказаха: Георги Берберинътъ и Никола Гърковъ. — И двамата отъ М. Търново. А всички други продължихме. На конгреса на Петрова Нива селата се разпредѣлиха на райони. Петимата сърмашини, а именно азъ, Желѣзко Тодоровъ, Стоянъ П. Василевъ, учителя Ефтимъ п. Ангеловъ, Ж. Димитровъ, си останахме въ четата на сѫщия войвода, Киро Димитровъ, въ района на селата: Конакъ, Гъокъ-Тепе и Сърмашикъ. На 20 юлий ст. стилъ, не случайно бѣхме обсадени отъ около 300–400 души аскеръ, отъ които 50–60 души кавалеристи, съ две сигнални тръби. Въ мястността „Мелахрене“, между селата Сърмашикъ и Гъокъ-Тепе, трѣбваше да се изпълни дѣлътъ. Сражението започна. Ние бѣхме 18 човѣка. Въ това сражение паднаха трима убити и единъ тежко раненъ. Ранениятъ бѣше войводата Киро Димитровъ, тримата убити бѣха учителятъ Ефтимъ попъ Ангеловъ, Стоянъ Петковъ Василевъ и Ангелъ Михалевъ Молловъ отъ с. Дириеково. Турцитъ ги прибраха, като Ефтина и Ангела натовариха на единъ конь, а Стояна — самичъкъ на конь. И ги откараха въ с. Гъокъ-Тепе, а на другия денъ съ една волска кола ги откараха въ с. М. Търново. Тамъ ги предадоха на гражданите и тримата бѣха погребани въ единъ гробъ. Тѣзи, които обичатъ България, така умиратъ по урвите и голите чукари и лежатъ по незнаниетъ, хладни и безкръстни гробове. Останалитъ живи продължихме до край възванието.

Вѣлчо Петковъ Василевъ
с. Звездецъ М. Търновско

Забравени мѫченици

† Братя: Василь, роденъ 1858, Петре, роденъ 1866 и Ангеле, роденъ 1864, синове на Веляна Иваноски отъ с. Брусникъ, до Битоля сега покойници: Василь е умръл презъ юни 1911, Петре — презъ май 1929, Ангеле презъ ноемврий 1919.

Това е била първата фамилия въ с. Брусникъ, която презъ 1895 се дигна противъ гръцкото духовно робство и поиска български свещеникъ, учителъ и българска книга. За тази имъ смѣлостъ, да искатъ да се отърватъ отъ гръцката духовна тирания, тѣзи смѣли българи, оклеветени отъ гъркоманитъ като бунтовници, немилостиво често пъти сж били бити, арестувани въ битолските занадани, плячкосвани отъ турските сѫдии и адвокати, но при всички тѣзи страдания тѣ не преклониха глава, напротивъ: привърженици на тѣхния идеалъ се увеличаваха и най-сетне презъ 1898 добиха ферманъ и въ селото си отвориха българско училище, но черквата не. Черквата имъ е стояла

затворена — запечатана цѣли 7 години, а подиръ „хуриета“ отъ 1908 българите отъ с. Брусникъ си построиха нова черква, а старата остана на гъркоманитъ.

Тази национална борба на братя Василь, Петре и Ангеле въ Иваноски материално ги опрости, ги осиромашела. Отъ плащане глоби на сѫдии и адвокати тѣ сж си продали най-добрите ниви, та тѣхните потомци днесъ борятъ се съ сиромашията.

Презъ време на революционния периодъ тѣзи мѫже сж били първи между работниците на организацията, а Василевия синъ Никола, роденъ 1880, като четникъ е загиналъ въ с. Олевени, Битолско, презъ 1906; Ангеловия синъ Сотиръ като български войникъ загиналъ презъ време на свѣтовната война около илинденъ 1918.

Т. Арсовъ

Мила другарска среща следъ 38 години

По случай илинденските тържества и азъ отидохъ въ родния си градъ Охридъ.

На 1 августъ 1942 г. бъхме се събрали всички илинденци. Предъ мене се изпрѣчи непознатъ човѣкъ, грабна ми ржката и ме запита съ развлънванъ гласъ: „Ти не си ли Александъръ Джиковъ?“ Утвърдително кимнахъ съ глава и непрекъснато напрѣгахъ ума си, да се сетя, где съмъ виждалъ този човѣкъ, и блѣснаха предъ мене картини отъ преди 38 години, между които личеше много ясно образът на „непознатия“. Това бѣше мойятъ приятелъ отъ четничеството — милиятъ Ташко Арсовъ. „Боже, живи бъхме да се видимъ пакъ!“ — извикахъ и се прегърнахме.

Наистина, това не бѣше онзи младъ и хубавъ Ташко Арсовъ, който живѣше въ моите спомени, но фигурката му бѣше все така дребна, слаба и явно още пазѣше пъргавостта си. За Ташко не бѣхъ чувалъ отъ последната ни среща въ 1904 г. въ София. Смѣяхъ, че е станалъ жертва на изстъпленията на сърбите, които най-усърдно чистѣха всичко, което носѣше буденъ български духъ. Другарството ни датираше отъ времето, презъ кое то бъхме четници въ четата на Охридския войвода Деянъ съ районъ „Дабърца“, а така също и въ четата на войводата Смиле Войдановъ. Картинитѣ бързо се менѣха предъ очите ми и отново почувствувахъ колко ми е билъ скжъпъ този човѣкъ. Бедниятъ ми Ташко Арсовъ! Единъ погледъ на облѣклото му ми показва, че наистина материално той не ще е много добре. Изглежда — не се е ползвувалъ съ благоволението на сърбите.

И отново се вндѣхъ въ стегнатата четническа униформа следъ разбирането на четата и смъртта на любимия ни войвода Марко Лерински, чието истинско име бѣше Георги Ивановъ, въ село Пѫтеле, следъ което всѣки единъ отъ останалите живи четници пожела да се приbere въ родния си край, кѫдето можеше да бѫде все пакъ полезенъ, както и на друго място. Това бѣха шепа хора, окриляни отъ великата човѣшка мечта „свободата“. Изъ между тѣхъ още си спомнямъ Атанасъ Фермана отъ с. Буфъ, Преспанско, дѣло Андрея, най-стария ни четникъ, отъ с. Козица, Кичевско, Колю Елшанчето отъ с. Елшани, Охридско, и азъ — слабо даскалче, почти дете отъ самия градъ Охридъ. Двама ние бъхме зачислени въ четата на Охридския войвода Никола Русиновъ. По-късно последниятъ се отказа отъ поста си войвода, и за такъвъ стана свещеникътъ на село Велгощи попъ Христо, отъ който турцитѣ имаха почти суевѣренъ страхъ.

На 13 януари 1903 г. четата ни бѣ обсадена надъ село Конско, Охридско. Сражението и престрелките не престанаха и презъ нощта. Почти всички завиждахме на хубавата манлихерова пушка на Ефимъ Апочевъ, който съ нея вършеше чудесии. Това не попречи разбира се на много по-многобройния неприятел да вземе отъ насъ най-скжъпъ жертви. Тогава бѣха убити войводата ни попъ Христо, Григоръ Секуловъ отъ с. Велгощи Нове Веляновски отъ с. Злести и др. — на всичките труповете бѣха отнесени въ Охридъ за примѣръ и назидание на останалата още покорна рая.

Останалите живи четници като чели бѣхме предварително уговорили, та всички следъ боя се

намѣрихме надъ с. Велгощи въ мѣстността „Мечкинъ Каменъ“. Отъ тукъ се прехвърлихме въ Ресенско, кѫдето следъ 2 дена отново трѣбаше да водимъ бой — сега пъкъ край селото Избища. Въ помощъ ни дойде Крушовската чета и четата на Тома Давидовъ, която по това време бѣше въ с. Янковецъ, Ресенско. Жертвите отъ наша страна бѣха малко и ние благополучно успѣхме да се измъкнемъ. Трима отъ нашите бѣха обсадени въ една

Баба Анга, Ал. Дашковъ — по-високия и Ташко Арсовъ

кѫща край шосето, и турцитѣ успѣха да ги плениятъ, следъ като като запалиха кѫщата. Въ последствие тѣ бѣха амнистиирани и до денъ днешенъ сѫ живи.

Понеже нашата Охридска чета чувствително намалѣ, трѣбаше да се приобщимъ къмъ другите чети. Така, азъ останахъ въ четата на Деянъ войвода въ „Горна Дебърца“, Охридско, и заварихъ Ташко Арсовъ като секретарь на четата.

Сега предъ мене стоеше Ташко Арсовъ, човѣкъ на 60 години, тогава нѣмаше повече отъ 20—22 години. Мило, младо момче, съ току що наболи мустачки. Енергиченъ, пъленъ съ героизъмъ, той веднага ме привлѣче и азъ го обикнахъ като братъ. Отъ тукъ започна нашето бойно другарство.

Ни 15 мартъ 1903 г. презъ нощта нашата чета бѣше обсадена въ с. Јрбино, Охридско. Раздѣлихме се на три групи отъ по 5 души, та помъжно забелязвали се, успѣхме да преминемъ презъ турския кордонъ и да се прехвърлимъ на рида „Солища“ надъ Јрбино безъ жертви. Ранени бѣха само двама души отъ с. Слатино: Гюрчинъ и Деянъ.

По мое и Ташково предложение трѣбаше да се оттеглимъ къмъ с. Турне, Охридско, за да използваме тѣмнината, която още царуваща, обаче нашиятъ войвода Деянъ смѣтна това иаше пред-

ложение като слабост и не искаше да изостави позициите — искаше да влезе въ бой съ турците. Обидени, че може да ни смътат за страховици, съ Ташко се надвесихме надъ плевниците на Жребино, където турците бяха запалили огньове и първи открихме огън. Турците бяха прогонени съ помощта на 50 души доброволци от селските чети на Лактине и Годиве, Охридско. Не следъ много пристигна и Кичевската чета на Наке войвода и се очерта единъ голъмъ фронтъ въ който взеха участие всички въоружени селяни отъ околните села. Турците бяха прогонени чакъ къмъ „Слатински гробища“ и ударени въ гръбъ отъ четата на войводата Тома Давидовъ, който съ милиция отъ „Долна Дебърца“ по бъль денъ бѣ тръгнал да ни освободи отъ обсадата. За го лъмо нещастие още при първата среща Давидовъ падна убитъ, а турците, колкото останаха живи, напуснаха полесражението. На всички случаи това сражение бѣ едно отъ най-славните за насъ, но съ лоши последствия — изгубихме войводата поручикъ Тома Даандовъ, а следъ боя бяха събрахи съ измама най-добритъ ни легални работници, арестувани и изпратени на заточение въ Диаръ-Бекиръ, където мнозина оставиха кости.

Това сражение е едно отъ най-голъмите тактически гръщици, за което Деянъ войвода бѣ наказанъ, като му се огне четата и за войвода бѣ назначенъ Смиле Войдановъ, основенъ учител отъ с. Лактине, Охридско, а Ташко Арсовъ пакъ остана секретаръ на четата.

Презъ цълото време на борбите и възстановието ние бяхме неразделни другари съ Ташко, съ рѣдко срещащи се другарски чувства.

Турците обадили на домашните ми, че съмъ убитъ, понеже бяха золовили моята шапка, изработена отъ баща ми. Въпрѣки моите писма, които изпращахъ съ нашата постоянна куриерка Анча Настева Кушелева отъ с. Велгощи, домашните ми съмѣти, че това е нѣкаква измама и се гласѣли да ми правятъ помени. За да ги успокоя, — отъ една страна и отъ друга, за да се поохрани — много бѣхъ отслабналъ — решихъ да ида лично въ Охридъ, преоблечень въ женски дрехи. За тази целъ повикахъ майка си въ с. Велгощи. Горепоменатата куриерка Анча ми намѣри жднски дрехи по моя рѣсть — бѣхъ слабъ, високъ. Облѣче ме, сложи ми плиткикоси, подаващи се изподъ забрадката, забули лицето ми съ шамия и заприличахъ на гиздава девойка. Съ настътъ тръгнахъ петъ жени: една съ малко дете на ръце жената на воденичаря, майка ми, Анча, Кита и азъ. Наближихме града. Взехъ въ лѣвата си ръка детето, а въ дѣсната своя нагантъ. Една бара тръбаше да се гази или да се прескача. Женитъ се изуха и я прегазиха, а азъ подадохъ детето на женитъ, дигнахъ си ризата и прескочихъ барата. Отъ тоя мой героизъмъ женитъ се изплашиха — да не би нѣкой да ме е зърналъ и да е позналъ, че подъ женския дрехи се крие мажъ — и, за да ги успокоя, почнахъ да говоря като жена за домакинството си. Навлизаме въ града, по ул. „Орта сокакъ“ Срѣщащъ ни колоджийтъ, които почнаха да зяпятъ по менъ — забелязаха, че съмъ „най млада“ и запитаха съпътници ми коя съмъ. Отговаряте имъ, че съмъ снаха на Йончета Шапчевъ отъ с. Велгощи — нейни бѣха дрехите ми. Изтръпнахъ и още по-здраво уло-

вихъ револвера си, който лежеше подъ невиното дете. Всичко, обаче, мина благополучно. Навлизахме въ центъра на града. Минавайки покрай фурната му, Сандре Манцовъ забеляза, че нѣщо издава, и ме помоли да побързамъ да се прибера въ българската махала. Лятковци ни поканиха да имъ бѫдемъ гости, сѫщо и баба ми ни помоли да се отбиемъ при нея. Женитъ отговаряха на всички, че детето ми е болно, та бързамъ да идемъ въ църквата „Св. Климентъ“, да му чете попътъ молитва. Стигнахме до бащината къща на Паса отъ Лятковци, моя съученичка, и влѣзнахме вътре. Започнахъ да се разсъбличамъ. Като се подадоха четническиятъ ми дрехи, Паса се изплаши но се успокои, като ме позна. Веднага се прехвърлихъ въ къщата на Александъръ Велевъ, учителъ въ града.

Не знамъ по какви пѫтища турците бяха узнали, че сенамирамъ въ Охридъ. Бѣхъ съ разклатено здраве и имахъ нужда отъ медицинска помощъ. По липса на лѣкаръ-българинъ, повикахъ д-ръ Клянтисъ, гъркоманъ отъ Битоля. Той разбра, че съмъ четникъ, но не посмѣ да ме издаде, понеже се страхуваше отъ отмъщение. Дълго време престояхъ на лѣчение въ Охридъ, охраняванъ отъ градските терористи: Тоде Джамбазовъ, Петъръ Джамбазовъ и други. Често съмънявахъ квартирата, за да не бъда откритъ. Най-иного гостувахъ въ къщата на Ставре Копровъ, ожененъ за моя братовчедка. По липса на работа бѣхъ се обърналъ на бавачка — занимавахъ малкия иуъ синъ Илия. Така прекарахъ въ Охридъ до заячването ми, следъ което заминахъ при другаритъ си.

Възстановието приключи и азъ заедно съ мнозина мои другари, предадохме оръжието си и бѣхме помилвани отъ султана. Станалъ обаче невозможенъ живота ми въ Охридъ, по молбата на каймаканина тръбаше да напусна родната си земя и да се приюта въ свободна България. Въ София отново срещнахъ моя другаръ Ташко — априлъ 1904 год.

Тръгнали по каналъ за България на 14 октомври 1903 г. отъ с. Вирово, Демиръ-Хисарско, Ташко заедно съ 40 души четници стигнали въ София следъ 47 дененощни лутания.

Както е известно илинденското възстановие отъ 1903 година роди мюрщегските реформи за Македония.

Немирниятъ духъ на Ташко Арсо не можа да се помира съ тѣзи реформи и почна да мисли, че тръбва да се продължи борбата до постигане на свободата. Въ началото на мартъ 1904 год. баща му го кани да се върне въ Охридъ, за да го оженити, а той отговори, че има други задължения преди женитбата си, а именно — свободата на Македония. И действително презъ м. септемврий 1904 г. Ташко Арсовъ съ Алексо Стефановъ отъ с. Радово, сега покойникъ, и Спиро Вълчевъ отъ с. Церь, Демиръ Хисарско, убът въ четата на Георги Сугаревъ на 22 мартъ 1906 г. въ с. Паралово, Мариовско, по каналъ дошли въ Демиръ-Хисаръ, гдето се срещнали съ Сугаревъ и той назначилъ титуларенъ войвода Алексо, а Ташко за помощникъ и секретаръ.

Следъ смъртта на Христо Узуновъ при село Церь, 11 май 1905 г.; където загина и Крушовскиятъ войвода Ванчо Сърбака отъ с. Вранещица, Кичев-

ско, Ташко Арсовъ билъ назначенъ за войвода въ Крушовско, а презъ юлий сѫщата година билъ премѣстенъ за такъвъ въ Демиръ-Хисарския районъ състоящъ се отъ 26 села — отъ с. Церъ до с. Смилево. Алексо билъ раненъ отъ единъ турчинъ въ с. Маково, Мариовско, и заминалъ за България да се лѣкува. Въ Демиръ Хисаръ Ташко билъ войвода отъ юлий 1905 до февруари 1907 г. Следъ тази дата той заминава за София, кѫдето намѣрилъ комитета разтуренъ и останалъ безъ никаква поддръжка. Писалъ на брата си въ Канада и той му изпратилъ пари за издръжка и въ края на 1908 год. той се връща при родителите си въ Охридъ.

Презъ юлий 1909 год. настанилъ се въ Битоля и започва да търгува съ плетачни машини, а презъ 1911 год. се оженва. Презъ сѫщата година той се сдружава съ попъ Василь отъ с. Кукуречани и съ единъ турчинъ отъ Битоля — Кадри Ефенди — съ които инсталира мелница за брашно въ горното село, съ газоженъ моторъ. Мелницата едва успѣва да изкарать въ 1916 год. вследствие на Балканската война.

Презъ 1916 год. Битоля бѣ отстѣпена отъ нашите войски и селото Кукуречани заедно съ мелницата на Ташко била срината отъ френската артилерия, Ташко избѣгалъ съ нашите войски въ Крушово, като оставилъ жена си съ двѣти си малки дѣщери и станалъ архиварь въ околийското управление отъ 28 февруари 1916 година до 27 август 1917 год. а отъ тази дата до края на септемврий 1918 год. той билъ общински кметъ въ с. Сопотница, Крушовско. Преди това Павелъ Христовъ, Битолски окръженъ управител, съ седалище въ Кичево, съобщилъ на Ташко, че го е предложилъ да биде назначенъ за околийски началникъ въ Бродъ, но скоро стана отстѣплението и Ташко се връща при семейството си въ Битоля

Нѣмайки капиталъ, за да почне търговия, Ташко станалъ прошенописецъ, а по-късно, презъ 1920 год., станалъ търговски представител на разни машини и работата му тръгнала напредъ и по този начинъ успѣль да даде образование на децата си. Презъ 1930 год. той обаче затваря агентурата си, и става чиновникъ при Битолската община, на която служба се задържалъ до 1935 г.

Ташко е роденъ въ Охридъ и е доста интелигентенъ. Владѣе говоримо и писмено френски, английски, албански и турски езици; занаятът му допадатъ много и е отличенъ техникъ и меха-

никъ, извѣнредно трудолюбивъ и честенъ. Той е съ отлични душевни качества: скроменъ, трезвенъ, справедливъ, решителенъ и дружолюбенъ. Има две дѣщери — едната е завършила математика въ бѣлградския университетъ и сега е учителка въ Битоля, а другата не е могълъ да издѣржа по липса ни срѣдства. Материално положение — незавидно. Освенъ една стара кѣща, наследство отъ майка му, другъ имотъ не притежава. Въ кѣщата си самъ живѣе, а жена му съ двѣти си дѣщери живѣе въ Битоля. Занимава се съ единъ видъ градинарство, колкото за себе си, а издръжката получава отъ голѣмата си дѣщеря.

На 4 августъ 1942 год. бѣхме поканени съ другаритѣ ми: Кирилъ Христовъ, редакторъ на сп. „Илинденъ“, и Иванъ Битраковъ да му бѫдемъ гости. Въ градината му бѣхме почерпени съ сликова ракия и плодове, негово себестоено производство. На зададения му въпросъ — би ли се съгласилъ да стане чиновникъ, отговори съ голѣма радостъ — бихъ приель да стана такъвъ и то въ района, кѫдето войводствувахъ, понеже тамъ познавахъ най-добре хората. Потрѣбна ми е чиновническа служба, за да издръжамъ малката си дѣщеря да продѣлжи образоването си. За себе си той би предпочелъ да му се дадатъ безстопанствени или общински земи, за да ги изработва и изхранва себе си и жена си, безъ да претендира за каквато и да е пенсия. Обещахме му подкрепа. Макаръ и на 60 годишна възраст Ташко е здравъ и денъ за всѣкаквъ трудъ. Предъ градината си има уредена малка ковачница и дѣрводѣлница, въ която постоянно работи.

Радостта ми въ Охридъ бѣ извѣнредно гогома: срѣщнахъ се и съ други живи мои бойни другари — съ побѣлели глави, но съ гордъ духъ. Най интересна бѣше срещата ми съ баба Анча, героинята ни и нашата вѣчна куриарна. Срещнахъ сѫщо и нашия отличилъ се въ бойовете другаръ Ефтимъ Апочевъ, който въ сраженията въ с. Конско и Жрбино респектираше турцитѣ съ неговата манлихерова пушка, единствена въ четата ни. Видѣхъ и Митре Георгиевъ отъ с. Лешани и Христо Илиевъ отъ с. Велгощи, Охридско, и двамата мои бивши другари. Срещата ни бѣ истински праздникъ. Само който не е преживѣвалъ борби като нашиятѣ, никога не ще узнае какво представлява една среща на другари, които преди цѣли 38 години сѫ били готови да се жертвуватъ единъ за другъ.

Александъръ Джиковъ

СПИСЪКЪ

на борците за свободата на Македония — убити и умрѣли — родомъ отъ гр. Самоковъ

Асенъ х. Василевъ, Георги х. Василевъ, Христо Сичановъ, Петъръ Говедаровъ, Никола Тотовъ, Димитиръ Попъ Тодоровъ, Сотиръ З. Гуцалски, Петъръ Танинъ, Любенъ Болашъковъ, Ге-

ори Кучкаровъ, Никола Казаковъ, Асенъ Зашкевъ и Самарджиевъ — учителъ който водѣше списъците на борците, които заминаха презъ Демиръ-Капия за Разлогъ — починали.

Учителствуването ми въ Гумендже и интернирането ми въ родното село

Презъ 1894/1895 година бѣхъ назначенъ за учител въ българското училище въ с. Гумендже, премѣстенъ отъ Солунъ. Преди да тръгна да заема учителското си място, получихъ отъ Гумендженската черковна община уведомление, че тя не притежавала лика на Султанъ Хамида съ желание азъ да купя такъвъ въ Солунъ и да го занеся съ себе си въ Гумендже. Това сторихъ. Пѫтувахъ за Гумендже съ брата ми Христо. Носехме и лика на Султана, но обрънатъ напосаки до стената на вагона, за да не се обръща внимание то на пѫтниците върху него.

Не се мина много време отъ пѫтуването единъ отъ пѫтниците се обѣрна къмъ насъ съ думитѣ: „Какво е това въ жъла?“ Казахме му, че е ликът на Султана. Той продължи: „Ха, вие лицемърите, като се приструвате, че сте вѣрни поданици на Султана, а му копаете гроба и искате да превземете Македония. Македонскиятъ въпросъ ще се реши на върха на байонетитѣ!“ Това ни рази съ брата ми и ни загрижи извѣнредно много. Непозната личност говорѣше на срѣбъски и дрѣзко. Отъ всичко изглеждаше, че той е военно лице отъ горенъ рангъ и важенъ функционеръ на срѣбъската пропаганда. Пѫтуваше за Скопие. Тая подробностъ привеждамъ, защото има връзка съ интернирането ми въ градъ Дебъръ отъ Гумендже презъ мартъ 1895 година, за което ще пиша подробно по нататъкъ. Стигнахме гара Гумендже, дето братъ ми остана, понеже работѣше по желѣзницата на тая гара, а азъ продължихъ пѫтя съ кола за Гумендже. Минахме край селото Боймица, родното село на Апостоль войвода, наричанъ отъ турцитѣ Ениджа Вардарски паша, минахме между селата Тушилово и Горгопикъ и стигнахме въ Гумендже.

Скоро се почнаха учебнитѣ занятия съ четирима учители: Азъ, Христо Колевъ, Благой п. Ивановъ Бинчевъ и Димитъръ Динковъ. За жалостъ, зданието, въ което се помѣщаваше училището, не отговаряше ни малко на хигиенически и педагогически изисквания. Бѣше на два етажа, но само горния етажъ служеше за училище. Долния етажъ не приличаше и на яхъръ. Всичко бѣше изкъртено и само директитѣ, които подпираха стенинитѣ на втория етажъ, стърчеха като скелетъ. Презъ пролуцитѣ на пода на втория етажъ свободно си духаше вѣтърътъ. Лѣтно време се тѣрпѣше, но зимно бѣше цѣло мѫченичество. Благодарение, че тѣзи места сѫ съ юженъ климатъ, та не ставатъ люти зими и можеха да се понасятъ несгодитѣ.

Следъ започването на редовнитѣ занятия приготвихъ писмо до Солунската община, за да съобща, че съмъ пристигналъ и съмъ почналъ вече училищнитѣ занятия и искахъ да го изгратя по вѣренъ човѣкъ въ Солунъ. Отъ Гумендже почти всѣки денъ имаше хора да ходятъ въ Солунъ по желѣзницата Солунъ—Скопие. Поискахъ отъ единого да ми препоръча вѣренъ човѣкъ, понеже познаваше добре хората въ селото. Препоръча ми такъвъ, но азъ се колебаехъ да се довѣря, понеже ми се видѣше съмнителъ и лукавъ. Опасявахъ се да не попадне писмото въ гъркомански рѣже. Направи ми впечатление на-

стойчивостта да пратя писмото съ препоръчания човѣкъ, но азъ се колебаехъ още. Най-после се съгласихъ. Това писмо не било получено въ общината въ Солунъ. Това научихъ отпосле отъ секретаря на Солунската община Христо Батанджиевъ, който трагично загина заедно съ председателя на общината, архимадрите Евлогий, подиръ настянването на гърцитѣ въ Солунъ следъ съюзническата война, качени на парходъ и хвърлени въ морето. Привеждамъ тукъ подробността за пропадането на писмото ми до общината въ Солунъ, защото и тя има връзка съ интернирането ми. Сигурно това писмо е попадало въ рѣже на гъркоманитѣ и на грѣцките агенти.

Презъ есента при единъ хубавъ денъ подиръ обѣдъ излѣзохме на разходка съ учениците, наредени по двама въ редъ, заедно съ всички учители. Разходката направихме въ мѣстността, наречена „Варницитѣ“, на северо-западъ отъ селото. Децата си играеха, тичаха и весело се буричаха. Радваха се на хубавата природа и на простиращия се на ширъ далечъ на северъ необозримъ просторъ. А ние, учителите, беседвахме съ единъ левентъ юноша, на име Милушъ, който имаше пещь за правене на варъ. При заникъ слънце се върнахме въ село пакъ подъ редъ. Когато стигнахме главата на наученическата редица бѣше въ училището, и опашката още на края на селото Това направи силно впечатление въ селото. Виждаше се, че повдигна жлъчката на гъркоманитѣ и на агентите на грѣцката пропаганда.

Настигли вече време за редовни занятия, които при спокойно и мирно време се водиха до началото на пролѣтъта, когато азъ повдигнахъ въпроса за отваряне на недѣлно училище за безграмотни юноши българи. Щомъ настигли пролѣтъта, почнахме занятията въ недѣлното училище. Явиха се около стотина ученици все левентъ момци. Училището не ги побираше. Слушаха уроците съ жажда и съ голѣмъ интересъ. Преподаваше се четене и писане, смѣтане и Законъ Божи. За жалостъ училището не можа да просъществува дълго време, понеже къмъ срѣдата на мартъ 1895 година бѣхъ арестуванъ, както ще се види отъ писаното по-долу.

Скоро следъ откриването на недѣлното училище получихъ писмо отъ училищния отдѣлъ при Екзархията, съ което ми предписваше да излѣза по инспекция изъ нѣкои села въ Енидже-Вардарска окolia, дето има български училища, които да ревизирамъ. Безъ бавене, заминахъ за Енидже-Вардаръ, явихъ се предъ Българския архиерейски намѣстникъ архимадрите Николай Гологановъ и предадохъ писмото на Учит. отдѣлъ да го прочете и вземе решение по него. Отъ начало се противопостави, но като му заявихъ, че ще донеса това въ Екзархията, се разколеба и написа официално писмо, съ което ми предписваше вмѣсто него азъ да обиколя селата, дето имаме български училища, които да ревизирамъ. Ревизирахъ най-напредъ българското училище въ града Енидже Вардаръ. Следъ това ревизирахъ училището въ село Грубевци. Училищното помѣщение бѣше

сносно и учителът ревностенъ и опитенъ съ второкурсно педагогическо образование, докол кото помня. Казваше се Захарий Георевъ и бѣше родомъ отъ Куманово. Посетихъ и селото Кониково. Тукъ всичко бѣше въ окаяно положение: училищното помѣщение не приличаше на нищо, ученици имаше много малко, и учителът нѣмаше никаква подготовкa, па бѣше и съ физически недостатъкъ: едното око му бѣше повредено. Това село е родно място на известния пламененъ родолюбецъ и будител архимандритъ Павелъ Божигробски. Следъ това се върнахъ въ Гумендже.

Сутринта на другия денъ потеглихъ за училището. Не бѣхъ направилъ нѣколко крачки, ето срещу мене бѣрза учителът Димитъръ Динковъ, носи големъ пликъ въ ръцетъ си, подава ми го и ми каза, че му е даденъ отъ мюлязимина да ми го предаде и да ми съобщи, че трѣбва да замина веднага за Енидже-Вардаръ и се явя въ полицията, като нося и плика съ себе си. Гръмъ отъ ясно небе. Динковъ замина за училището, азъ се върнахъ въ кѫщи. Живѣхъ въ кѫщата на председателя на общината въ една отдалечна отъ кѫщата стая построена въ двора и служеше за канцелария на общината. Съобщихъ му тревожната вѣсть. Той веднага събра членовете на общината въ стаята ми, за да взематъ решение по въпроса. Събраха се общинарите. Съобщи имъ се за какво сѫ свикани отъ преоседателя. Почнаха разискванията. Азъ само слушахъ. Очертаха се две мнения: първото бѣше на свещеникъ Иванъ Батанджиевъ, баща на Христо Батанджиевъ, секретарь на българската черковна община въ Солунъ, за когото по-горе стана дума. Мнението му бѣше да се избере измежду общинските членове делегация и заедно съ мене да замине за Енидже-Вардаръ, която да се застѫпи предъ каймакамина да бѣда освободенъ. Второто мнение бѣше на председателя на общината свещеникъ Иванъ Хинчевъ и се състоеше въ следното: азъ да замина самъ за Енидже-Вардаръ, да се види какъвъ характеръ носи повикването ми и следъ това да се помисли за изпращане делегация. Последното мнение се присъ вниманието.

Веднага тръгнахъ за Енидже Вардаръ на конь, придруженъ отъ прислужника на калугера отъ Зографския монастиръ въ Света Гора, който живѣше въ помѣщение, намираще се въ двора на българската черква. Името на прислужника бѣше Камче. Стигнахме рано следъ обядъ въ Енидже-Вардаръ, явихъ се въ полицията и предадохъ плика. Задържаха ме при стражарите. Скоро пристигнаха учителите да ме навестятъ и да молятъ пристава да позволи презъ нощта да прекарамъ у тѣхъ и рано да ме доведятъ въ полицията. Приставът не се съгласи и азъ останахъ да ношува въ кауша на стражарите. Презъ нощта приставът ме заведе при каймакамина—чекахъ въ кадийската стая до полунощ. Каймаканитъ не можа да ме приеме, понеже му идѣха гости — имаха турцитъ по това време рамазанъ. Приставът ме заведе при началника на гарнизона. Той ме запита дали съмъ обикалялъ по селата. Казахъ, че съмъ посетилъ само селата Грубевци и Кониково. После ме попита имамъ ли позовилително (русатнаме) за учителствуване. Отговорихъ, че имамъ, но се намира въ българската черковна об-

щина въ Солунъ. Позволете ми да го поискамъ телеграфически да ми го изпратятъ. Не ми отговори нишо и съ това се свърши разпита и приставът ме заведе пакъ въ полицията за ношуване въ кауша на стражарите. Стояхъ около 3-4 дена въ полицията. Учителите идѣха често да ме навестяватъ и ми пращатъ храна. Казахъ имъ да отидатъ при българския архиерийски замѣстникъ и го молятъ да се застѫпи за мене предъ каймакамина да бѣда освободенъ. Отвѣрнаха ми, че е заминалъ за Солунъ. Отъ Гумендже не се яви никаква делегация.

Въ полицията се наврътеше около менъ едно подозирателно лице и ме запитваше, защо съмъ арестуванъ. Азъ, разбира се, се предпазвахъ въ отговорите. Казваше се Мехмедъ, бившъ свещеникъ изъ гръцкия села, разпопенъ по нѣкакви разправии съ гръцкия владика, поради което е приелъ мохамеданството. Въ Енидже-Вардаръ, както казахъ, престояхъ три-четири дни. Последния денъ речената личност ми каза, че моята работа е опасна — ще ме изпращатъ въ заточение въ Мала Азия и, ако не си намѣръ превозно срѣдство, ще ме каратъ пеша до Солунъ. Учителите пазариха една бричка и азъ заминахъ за Солунъ, придруженъ отъ Камче. Въ Солунъ ме затвориха въ една стая въ помѣщението на виляетското управление въ съседство съ стаята на приставите. Бѣше претъпкана съ арестанти и то все млади хора, сигурно апари и крадци. Стаята бѣше много мръсна. Не мина много време и се яви въ полицията Петъръ Шумковъ, капукехая на Българската черковна община да моли да ме изкарать отъ стаята и ме промѣстятъ на по-удобно място. понеже бѣхъ слабъ физически и болnavъ. Изкараха ме и ме поставиха въ едно малко коридорче предъ стаята на приставите и тамъ престояхъ до изпращането ми за Дебъръ. Донесоха ми отъ Бошнакъ ханъ, съдържател на който бѣше Василь Мончевъ, душекъ, йорганъ и възглавница. Отъ Бошнакъ ханъ ми носеха и храна. Посещаваха ме тукъ роднини и грияти.

Братъ ми Гюро ми каза, че общината е решила да направи официално постъпки предъ валията, за да бѣда освободенъ Виляетското управление узнало за това и презъ нощта преди да бѣда изпратенъ за Дебъръ, телеграфирало до валията въ Битоля, дали би приель да ме пратятъ въ родното място, понеже Дебърско влизаше въ Битолския вилаетъ. Битолскиятъ валия се съгласилъ и раното бѣхъ поведенъ отъ полицейския приставъ Панайотъ до влака отъ Велесъ, качихме се на единъ файтонъ и заминахме за гарата. Помолихъ пристава да минемъ покрай Бошнакъ ханъ, да обадя, че ме интерниратъ въ родното място. Съгласи се. В. Мончевъ ми даде и четвъртъ лира, понеже нѣмахъ у мене никакви пари. Казахъ му да си пребре юргана и душека и възглавница и продължихме пътя. Пътувахме съ желѣзницата до Битоля, дето въ общинското управление бѣхъ предаденъ отъ пристава, а следъ това заведенъ въ затвора, който бѣше препълненъ съ затворници, та трѣбваше презъ нощта да стоя на купището отъ цървули близко до вратата. Когато се развидѣли, дойдоха хора да навестятъ нѣкои отъ затворниците. Забелезахъ между тѣхъ Георги Попевъ, търговецъ, познатъ, и го помолихъ веднага да съобщи на Търпе Вельовъ отъ Дебъръ, търговецъ на

зъриени храни, познать още отъ времето, когато бѣхъ учитель въ Дебъръ (1889, 1890 и 1891), и да го помоли отъ моя страна да дойде въ затвора. Скоро Т. Вельовъ дойде при мене. Разправихъ му за положението ми. Той ми каза, че веднага ще отиде при валията и се надѣва, че ще бѫде освободенъ още същия денъ, понеже валията билъ голѣмъ рушветчия и се познавалъ добре съ него. Така и стана. Подиръ обѣдъ ме освободиха да остана въ Битоля срещу рушветъ отъ два наполеона.

Нека се повърна да кажа още нѣшо за лицето Мехмедъ, който бѣше се прилѣпилъ къмъ мене въ Енидже Вардаръ и който повидимо му се отнасяше съчувствено къмъ мене. Веднага следъ мене и той дойде въ Солунъ, срещнаха се съ братата ми Гьоро и му разправилъ за всичко каквото ставаше съ менъ въ Енидже Вардаръ. Познавали сѫ се отъ по-рано.

Въ Битоля следъ освобождаването ми отъ затвора се настанихъ въ хотелъ „Солунъ“, дето се събраха елитъ на българитѣ въ Битоля. Той бѣше нѣшо като клубъ на българитѣ. Тукъ идѣха учителитѣ, търговцитѣ и еснафа. Въ свободното си време тукъ бѣше Пере Тошевъ, Гьорче Петровъ и т. н. Гьорче Петровъ си пиеше ракията съ Дервишъ ефенди и беседаха сладко-сладко, надхитруваха се единъ съ другъ.

Когато ме арестуваха въ Гумендже срѣбъскиятъ в. „Вардаръ“, излизашъ въ Скопие, писа въ хрониката следното: „Главниятъ учитель на българското училище въ Гумендже Лазаръ Димитровъ билъ арестуванъ и интерниранъ въ родното си място“. Следъ нѣколко време четохме въ Битоля въ същия вестникъ следното: „Научаваме се отъ достовѣренъ източникъ, че Лазаръ Димитровъ, за който вече съобщихме, че е арестуванъ въ Гумендже, е интерниранъ въ родното си място, билъ пратеникъ („посланикъ“ въ вестника) отъ Върховния Македонски комитетъ въ София да проучи духоветѣ и настроението на населението дали е готово да дигне възстание Той обикалялъ селата подъ булото на едъръ търговецъ на строителъ дървенъ материалъ. Вестникътъ бѣ адресиранъ до Виляетското управление. Сѫщо така и други вестници до Виляетското управление раздавачътъ ги оставяше на хотелъ „Солунъ“, отдето тержоманина на валията, единъ албанецъ католикъси ги прибираше, и му превеждаше по-важните новини на валията. Този брой на вестника го уничтихме, за да не узнае валията писаното за мене. Прочель това и Пере Тошевъ, и като се срѣщнахме, каза ми: „Ти си билъ много голѣмъ човѣкъ, пъкъ ние де не знаемъ това“.

Въ Битоля прекарахъ до къмъ края на юлий 1895 година. Григоръ Попевъ, търговецъ, родомъ Прилепъ, съ когото се познавахме отъ по-рано, единъ денъ ми каза да напиша нѣшо за в. „Право“ въ София. Писахъ една статия върху темата: „Преславане на българската интелигенция отъ турска власть“. Напечати се. Прочель я и Пере Тошевъ и, като ме срѣщна, каза: „Чети, момче, чети!“

Писахъ и една статия въ в. „Новини“, издана въ Цариградъ, за нуждата отъ изучването на шурски езакъ въ българските училища. Това направихъ по поводъ на издаденитѣ учебници по турски езикъ за българските училища отъ Антонъ

Димитровъ, тогава учитель въ Солунската мѫжка гимназия. Доколкото помня, презъ месецъ юни или по-рано въ в. „Право“ бѣ публикувана до-писка за моето интерниране съ псевдомина „пѫтникъ“. Това бѣ Антонъ Димитровъ.

Почнахме съ приятели да действуваме по частенъ пѫт да бѫда освободенъ отъ интернирането и да се завърна въ Солунъ. Имаше въ Битоля една модистра българка отъ Ресенъ. Тя се познаваше и била близка съ ханъмката на моарифъ мюдюрию. Имего на тая госпожица бѣше Аспасия Илиева. Дадохме три лири турски рушветъ и работата се свърши. Повиканъ бѣхъ отъ мюдюрина, който се казваше Хасанъ ефенди, за да ме разпита. Пояснихъ му, че излѣзохъ на обиколка по селата въ Енидже Вардарско писмено задъженъ отъ Архиерийския намѣстникъ и председателъ на Българската черковна община въ Енидже Вардаръ и че писмото се намира въ преписката. Следъ това ми предложи да се явя лично предъ новия валия, генераль Абдуль Керемимъ паша, който замѣстяше уволнения Фаикъ паша. Новиятъ валия, мисля, бѣше онъ Абдуль Керимъ паша, който защищаваше Шуменската крепость по време Руско-турската война за освобождение на България. Явихъ се въ кибинета му, направихъ темане и застанахъ правъ до вратата. Изгледа ме изпитателно подъ око и не каза нищо. Въ този моментъ влѣзе една многобройна депутация отъ турското село Кажани, паднаха на колѣне всички и валията почна да ги осѫжда, защо не се грижатъ за училището. Мене ми дадоха знакъ да излѣза. Излѣзохъ и се върнахъ при мюдюрина. Той извади отъ преписката нуфусъ тескерето (предаде ми го и ми каза, че съмъ свободенъ да се върна въ Сопунъ и да живѣя, кѫдето искамъ). Завърнахъ се и прекарахъ останалата част отъ ваканцията въ Солунъ. Тукъ намѣрихъ Гоце Дѣлчевъ и Dame Груевъ, дошли тукъ отъ Щипъ. Единъ денъ бѣхъ при Димитър Хлѣбаровъ отъ Воденъ на книжарничката му при Дѣвическата гумназия. Случайно се яви Dame Груевъ и ме повика да ми говори за нѣшо Казахами да се явя при Гоце Дѣлчевъ и ми показва кѫщата, която бѣше наелъ. Тя бѣше близко до Дѣвическата гимназия. Отидохъ. Дѣлчевъ веднага ме въвреде въ една стая, въ която на една маса стоеше реролверъ и кама. Взе устава на Революционната организация и го отвори на страницата дето се намира клетвата и ме покани да я прочета. Прочетохъ я. Той ме поздрави. Така стана моето посвещаване въ революционното дѣло, безъ предупреждение и безъ сондиране. Навѣрно, моето хладнокрѣвно понасяне душевнитѣ терзания и тѣлеснитѣ несгоди и мѣжи бѣха достатъченъ цензъ за моето зачисляване къмъ дейцитѣ, борящи се за свободата на Македония. До края на ваканцията прекарахъ въ Солунъ. Презъ това време изпитахъ една нова опасностъ.

Единъ денъ излѣзохъ съ приятели на разходка, край морето, Минахме прдъ Локала-библиария „Ноню“ дето си пиятъ бирата привечеръ многобройни граждани. Погледнахъ по маситѣ и видѣхъ на една маса седѣше съ компания градоначалникъ Муса бей; забеляза ме и стрелна злобенъ погледъ върху мене. Това много ме загрижи и казахъ, че пакъ ще ме връхлетятъ нови опасности, и така стана, но, за щастие, не тѣй голѣми. На другия денъ отидохъ въ книжарницата на Иванъ х. Нин-

коловъ, дето намѣрихъ Атанасъ Мурдженевъ. Не се мина много време и се яви приставътъ Панайотъ, за когото говорихъ по горе, облѣченъ въ цивилни дрехи. Каза ми да го придружа и се явя предъ градоначалника. Прѣсна се съ свѣткавична бѣр зина слухътъ, че пакъ съмъ арестуванъ и настѫпи тревога всредъ роднини и приятели. Стигнахме въ виляетското управление. Панайотъ ме оставилъ въ една стаичка да чакамъ, понеже градоначалникътъ бѣше застѣ зъ работа. Така чакахъ до късно къмъ обѣдъ. Презъ това време едно цивилно лице дойде при мене и попита: „Какво има въ вестниците по политиката?“ Отговорихъ му: „Отъ де да знае, какво има по политиката“. Знаешъ, знаешъ, продѣлжи това лице—вие четете европейски вестници, и си отиде. Това още повече усили у менъ лошитъ помишления. По това време става навлиза-нето на четата на Борисъ Сарафовъ и другарите му въ Кресна и завзимането на градъ Мелникъ. И това обстоятелство отекчаваше още повече положението ми.

Чакахъ да се ява при градоначалника до къмъ обѣдъ. Дохожда Панайотъ и ме повежда при градоначалника въ кабинета му. Поздравихъ и застанахъ правъ. Обърна се къмъ менъ съ думитъ: „Бизъ йоладикъ сана Манастирда, сенъ не хичунъ гелдинъ бурда?“ Преведено: Ние те изпратихме въ Битоля, ти защо дойде тукъ? Помолихъ пристава Панайотъ да превежда отговоритъ ми, понеже незнамъ добре турски езикъ. Съгласи се, но въ този моментъ на-влѣзоха първенци турци при градоначалника, който даде знакъ да ме изведе отъ кабинета. Приставътъ ме заведе пакъ въ чакалнята и ме оставилъ тамъ. Чакахъ до привечеръ, когато единъ другъ приставъ дойде при мене и ме покани да отида

заедно съ него въ сдна стая. Покани ме да седна Седнахъ. И той бѣше седналь преди мене. Запита ме и той, защо съмъ се върналъ отъ Битоля, когато съмъ билъ интерниранъ тамъ. Отговорихъ му, че това направихъ съ разрешение на моарифъ мюдюру, който разгледа преписката и намѣри, че съмъ невиненъ, даде ми нуфузъ-тескерето и ми каза, че съмъ свободенъ да живѣя, кѫдето желая. Прибавихъ, че дойдохъ въ Солунъ да си уредя работата за назначаване нѣкѫде учитель. Поиска ми нуфуза. Дадохъ му го. Следъ това каза ми: „Сега си свободенъ, но ще знаешъ, че си подъ строгъ полицейски надзоръ“.

Дойде края на ваканцията. Получихъ назначение—учител въ българското училище въ Цаградъ. Трѣбваше да замина за място назначението, но нуфуза бѣше взетъ отъ полицията, а безъ нуфузъ не можехъ да замина, тъй като безъ нуфузъ не можеше никѫде да се пѫтува. Помолихъ Общината да се застѫпи да ми се върне нуфуза отъ полицията. Общината се отзова благосклонно и нареди да отидемъ въ полицията заедно съ Петър Шумановъ, капукехаята на Общината, и поискаме нуфуза. Сторихме това. Въ полицията потърсиха нуфуза, но не го намѣриха. Приставътъ съ Шумковъ се опжтиха къмъ кабинета на градоначалника Муса бей, за да разреши въпроса. Случайно градоначалникътъ въ този моментъ се намираше на вратата на кабинета си. Докладва му приставътъ. Градоначалникътъ се обърна къмъ пристава съ думитъ: „Веринисъ биръ тескере, дефъ олсунъ бурданъ!“ Преведено: „Дайте му едно тескере, да се махне отъ тука“. Издадоха ми тескере и азъ заминахъ за Цариградъ.

Лазаръ Димитровъ

Възпѣвъ на Битоля

Тѣжа, страда я азъ
За тебе, Битоля,
За твоя чаръ копнѣя, линѣя —
За избликъ красота.

Въ омая, прелести,
Ти тѣнешъ въ рай-земя —
Посрѣдъ цвѣтя, букети-градини,
Приятна миризма.

Съ прекрасенъ юженъ гледъ,
При ширъ и хълмове
Царица си на Пелагония,
На всички градове.

А Драгоръ златоструй,
Тебъ щурмово пробилъ,
Краси снага юнашка, бунтовна,
О, градъ легенденъ, милъ.

Пѣкъ царственъ Пелистеръ,
Душа на синъ-борецъ
И стражъ гранить, до възбогъ проточенъ,
Е дивенъ твой вѣнецъ.

Хей, свидна Битоля!
Ти, слѣнце, въздухъ, сладъ,
Земя-злато, възпѣта, вълшебна,
Си цѣла благодать! ...

Знамъ, твоя рожба бѣ
Илинденъ светъ, великъ
За свобода при кърви, пожари,
О, граде-мъжчинъ! ...

Ахъ, какъ жадувамъ азъ
Да вкуся твоя чаръ
И... времена — сияйни, далечни —
Дълбоко и съ жаръ!

Да видя стжпки пламъ
На вси борци-светци,
На стожери, вий, Даме и Пере,
Съ поклонъ къмъ вси дейци!

Ликувай, граде-фаръ,
Ти, челникъ въ поле-брани!
Ти!... Битоля, сега вечъ свободна!...
Ахъ!... Битоля-бабамъ!...

Георги Константиновъ

Жертвите при потушаване на Илинденското възстание

(Продължение отъ кн. 3 (143))

59. с. Ехла.

Главатарът на бashiбозука Хюсейнъ Челио и водителят на илявето Зихманъ Сали на 5 август съчеста стрелба приближавали селото. Населението се разбѣгало. Селото било ограбено и опожарено: Всички 53 селски кѫщи изгорѣли заедно съ селското училище. Въ селото били убити следнитѣ селяни:

† Тане Кръстевъ, 25 годишенъ, умопобърканъ
† Ристе Митревъ, 95 „
† София Кръстева, 30 годишна
† Михаилъ Кръстевъ, 3 „

Следъ това бashiбозукът подпомогнатъ отъ пристигналата войска се спуснали да гонятъ населението, но били пресрещнати отъ селската чета,

която ги принудила да се върнатъ. Въ завързалото сражение тежко биль раненъ и Хюсейнъ Челио.

На 20 августъ селото е било нападнато отъ многобройна войска, която опожарила сламата, съното, задигнала житото и всички селски добитъкъ.

Той денъ били убити:

† Илия Христовъ, 45 годишенъ, закланъ
† Митра Янева, 72 годишна — измушкана.

Опожарена е била съ всички другъ имотъ и кѫщата на Шевки бей отъ сѫщото село, защото е биль взель участие въ движението заедно съ четитѣ. Той е биль заловенъ и хвърленъ въ Битолския затворъ.

60. с. Златари.

Златари е било опожарено на 15 августъ отъ 300 души войска и бashiбозукъ, водени отъ юзбашията Реджебъ и Маликъ-чаушъ, колдакия на тютюневата режия. Ограбени и опожарени били 61 селски кѫщи. По пътя за селото убитъ е биль селянинъ.

† Нено Недановъ, 70 годишенъ.

Откарани са били и селски добитъкъ. Всичкото население се било укрило въ близката гора.

На 25 августъ бashiбозушките главатари Хюсейнъ и Маликъ съ нѣколко свои другари и войници отъ прищинския табуръ наново се явяватъ и заставятъ на полето 13 души селяни, които вързали по трима наедно подъ предлогъ, че ще ги водятъ въ Ресенъ при мюдюрина. Но вместо да ги каратъ по пътя за града, тѣ се отбили къмъ планината Чешино и всичките 13 души били умъртвени по най-звѣрски начинъ. Ето имената на тия неща-

стници:

† Стефо Витановъ,	55 годишенъ
† Ионче Димитровъ	16 „
† Георги Ставревъ	18 „
† Наумъ Ристевъ	40 „
† Ташко Яневъ	30 „
† Ристе Лите	58 „
† Стоянъ Дуревъ	50 „
† Иванъ Илиевъ	65 „
† Стоянъ Мирчевъ	65 „
† Андрея Трайчевъ	50 „
† Георги Сгояновъ,	30 „
† Ристе Стефовъ	
† Трайче Наумовъ	

измушканъ, но останалъ живъ.

Селяните се оплакали на мюдюрина Хюсейнъ Шемсединъ въ Ресенъ за това клане на невинни тѣхни братя, но той ги изпѣдилъ.

61. с. Крушие

То е първото опожарено село въ Ресенско. А това извѣршили войски и бashiбозукъ на 21 юлий следъ едно несполучливо сражение съ четитѣ около ханицата при Текето. Най-напредъ селото е било ограбено и следъ това подпалено. Опожарени били 74 селски кѫщи. Но злото не е било тѣй голъмо, защото населението, което се било разбѣгало, завѣрнало се следъ оттеглюването на войските и продължило да си върши полската работа. Но на 4 августъ селото е било нападнато отъ многобройна войска и бashiбозукъ, която помела всичко, каквото бѣ останало, като доизгорила и всичко недоизгорено. Онѣзи селяни, които не успѣли да напуснатъ селото, избити били по най-звѣрски

начинъ. Ето и имената имъ:

† Тасе Лозановъ,	75 годишенъ
† Славре Ристевъ,	85 „
† Нанчо Ставревъ	24 „
† Славре Ионовъ,	35 „
† Митре Павловъ	80 „
† Нанчо Колевъ	40 „
† Стефо Цвѣтковъ,	80 „
† Ристе Ионовъ,	40 „
† Алексо Перевъ	7 „

Всичките селски добитъкъ са били ограбени отъ бashiбозука и откарани въ турското село, Буково, а избити били и всички 100 селски свини.

62. с. Петрино.

Тукъ пъкъ въ съботата предъ Богородица минала презъ селото войска, която идвала отъ къмъ дервента, опожарила 10 кѫщи и убила двама селяни:

† Гоше Кипревъ, 30 годишенъ, закланъ съ ножъ † Стефо Темелковъ, 60 годишенъ, закланъ съ ножъ
Сѫщата войска е откарала и селски добитъкъ.

63. с. Покръвеникъ.

Селото е било нападнато на 18 августъ отъ много войски, дошли отъ Ресенъ и Охридъ, придръжени и отъ бashiбозукъ. Опожарили 30 селски кѫщи. Населението забѣгнало заедно съ живата стока къмъ с. Отешово. Но тамъ било застигнато

отъ бashiбозукъ и цѣлата жива стока отнета и откарана въ хана при с. Стене. Той денъ убитъ е билъ.

† Андонъ Велевъ, 65 годишенъ

(Следва)

Съобщения

1. Напомняваме на дъствата, които до сега не съм се отчели към Организацията ни, да направятъ това незабавно.
2. До сега имаме посмъртенъ случай поредень № 174.
3. 40% отъ общия доходъ на дружествата също така следва, съгл. чл. 46 отъ устава ни, да бъде внесенъ въ касата на Ръководното тѣло.

ИЗЪ ПРОЕКТОПРОГРАМАТА

за отпразнуване 40 годишнината на Гоце Дълчевъ въ Сърбъ

1. На 30 априлъ и 1 май посрещане на гостите и разквартиране въ гр. Сърбъ.
2. На 1 май вечеръта заря съ церемонии отъ военната част въ града. Споменаване имената на всички загинали борци.
3. На 2 май панихида и молебенъ въ черквата „Св. Архангелъ за Гоце Дълчевъ и другарите му. Речи.
4. Манифестация отъ черкватадо читалището **Димчо Дебеляновъ**.
5. Същия ден утро съ сказка за Г. Дълчевъ и другарите му отъ представителя на Илинденската организация. Чествуване Екзархийските учители отъ Сърското педагогическо училище.
6. На 3 май посещение **лобното място на Гоце Дълчевъ** въ с. **Баница**, поднасяне вънешъ отъ страна на Илинденци и пр. Същиятъ ден на връщане посещение манастира „Св. Ив. Предтеча“.
7. На 4—9 май посещение градовете: Драма, Ксанти, Гюмюрджина, Деде-Агачъ и др.

ОТЪ РЪКОВОДНОТО ТѢЛО

ИЛИНДЕНСКА ОРГАНИЗАЦИЯ

СКРЪБНА ВЕСТЬ

Ръководното тѣло на Илинденската организация
съ голѣма скръбъ съобщава за кончината на

ЗАХАРИ ГЬОРЕВЪ – СТАМБОЛИЕВЪ

72 годишенъ, отъ Куманово

дългогодишенъ секретаръ на легендарния войвода

АПОСТОЛЪ ПЕТКОВЪ

съ когото редъ години отъ дълбините на Енид-
нен-Вардарското езеро разпространяваха слава-
та и мощта на В.М.О.Р.О.

Захари Гьоревъ – Стамболиевъ цѣли 38 го-
дини слуни на българската народна просвѣта
като учителъ и общественикъ.

София, 8 мартъ 1943 год.

Отъ Ръководното тѣло

Печатница „ПИРИНЪ“, София, ул Екз. Йосифъ, 38
Телеф. 2-40-12 Пор. № 101 /1943/